

UNITÁRIUS ÉLET

54. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
2000. MÁJUS-JÚNIUS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

MILLENNIUM

Géza fejedelem

– miniatúra Kálti Márk Képes Krónikájából –

A TARTALOMBÓL

Mit jelent számunkra Pünkösöd?

Lelki útravaló...
Egy az Isten

Teológiai műhely
Dudith András

Keresztség az evangéliumokban

Unitárius elődeinkről...
Brózer Péter

Dávid Ferenc Egylet

Gy. Szabó Béla kiállítás

*Áldott pünkösdi ünnepeket kívánunk
olvasóinknak!*

Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat folyamatosan dönt a segélyek felhasználásról a Bodrog és Tisza menti árvíz során kitelepített családok javára. A Szeretetszolgálat a rendelkezésre álló összegből elsősorban az árvízkárosultak tönkrement ingóságainak pótlásában kíván segíteni.

Emlékeztet, hogy a Szeretetszolgálat az 1999-es Bodrog és Tisza menti árvíz során számos segélyakcióval segítette a Bodrog menti településeken élő árvízkárosultakat.

A Szeretetszolgálat a továbbiakban is segíteni kíván bodrogközi településeknek, ezért a közeljövőben, az árvíz levonulásával a helyszínre, a károsult épületekbe telepíti és üzembe helyezi speciális épületszáritó berendezéseit, amelyeket már számos alkalommal használt bel- és külföldi árvizek során.

**Magyar Ökumenikus
Szeretetszolgálat
Árvízkárosultak 2000**

Számlaszám:
Otp Bank Rt.
11705008-20464565

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

*„Vizsgálj meg engem, oh Isten, és
ismerd meg szívemet! Próbálj meg engem,
és ismerd meg gondolataimat!”*

(Zsoltár 139, 23)

június 5–11.
június 12–18.
június 19–25.
június 26–július 2.
július 3–9.
július 10–16.
július 17–23.
július 24–30.
július 31–augusztus 6.

Zsoltár 139.
Zsoltár 140.
Zsoltár 141.
Zsoltár 142.
Zsoltár 143.
Zsoltár 144.
Zsoltár 145.
Zsoltár 146.
Zsoltár 147.

Unitárius vallási műsorok a médiában

Magyar Rádió – Kossuth rádió

„Egy az Isten” c. unitárius félóra
június 30., péntek 13.30
július 28., péntek 13.30

**Magyar Televízió – M1-es
csatorna**

„Örömhír” c. műsor
Műsorváltozás!

Az adás régi időpontja:
augusztus 27., vasárnap 15.30
új időpontja:
szeptember 24., vasárnap 15.30

Új műsorok a Millennium 2000
jegyében:

„Torda 1568”
július 3., hétfő 16.30

„Unitárius világtalálkozó”
szeptember 25., hétfő 16.30

*Lapzártá minden páros hó
10-én van. A később beérkezett
írásokkal szerkesztőségünk csak
a következő hó lapzártáig tud
foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő
írásoknál figyelembe venni.*

*Ellenkező esetben a szerkesztési
és nyomdai munkák elhúzódhatnak
és késhet a lap megjelenése.*

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Orbókné Szent-Iványi Ilona

Rovatvezetők:
Kászoni József
(hazai és határon túli kultúra),

Kelemen Miklós
(egyháztörténet),
Rázmány Csaba
(hazai egyházi tudósítások),
Dr. Somogyi László
(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V. Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkész irodáiban,
vagy egyházi csekkben, Unitárius Élet jellegével.

Évi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk
vissza.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25-842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

**Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma
az 1999. évi SZJA 1%-ára befolyt összegből
pályázatot hirdet**

A pályázat célja: a Magyarországi Unitárius Egyház szervezeteinek működéséhez szükséges eszközök, felszerelések beszerzésének támogatása.

A pályázat összege: **500.000 Ft**, azaz ötszázezer forint.

A pályázat beadásának határideje: **2000. július 15.**

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni:

Unitárius Alapítvány, 1054 Budapest, Alkotmány u. 12.

Rázmány Csaba, elnök sk.

Gergely Felicián titkár sk.

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:
www.extra.hu/mue

PÜNKÖSDI IMA

„Térjete meg és keresztelkedjete meg mindannyian Jézus Krisztusnak nevében, a bűnöknek bocsánatjára és veszíték a szentlélek ajándékát.”

Gyermeki szívvel kérlek én édes Istenem, hogy Péter apostol intelmei, melyek a szentlélek ajándékáról elmondják, hogy azt akkor nyerhetjük el, ha Jézus Krisztus szellemében élünk, s ha bűneinket megbánjuk, – találjanak bennem alkalmas talajra. Érzem, hogy nem elég tiszta, nem elég erős és nem elég világos az én lelkem. Naponként elindulok a megjobbulás útjára, és naponként tévelygek mégis. Minduntalan megpróbálkozom a becületese élet ösvényén járni, de meg kell valanom, hogy visszahúznak lelkem gyarlóságai. Bizony-bizony még nem elég erős az én lelkem, nem elég jó, nem elég tiszta. A Te lelked, ó mindenek Atyja, erős tiszta és szent. Segíts meg engem, hogy szent Fiad nyomdo-

kain haladjak életem útjain, az ő lelki erejét és szellemi gazdagságát jó igyekezetem által elnyerjem, s ennek utána a lelkemből ki-
gyomlált gyarlóságoknak, bűnöknek és vétkeimnek a helyét töltsse el a Te szentlelkednek mindeneket jóra vezérlő ereje, hogy szívemnek megtisztult érzéseivel, emberi szellemnek megvilágosodott fényével és akaratomnak megerősödött erejével a küzdők sorába tudjak állani, a munkálkodókkal együtt tudjak dolgozni, az egész világ békéjéért az emberi előhaladás szolgálatában buzgólkodjam szinte lélekkel és minden erőmmel. Töltsd ki életemen naponként szentlelkednek erejét az én jó igyekezetem arányában és segíts meg, hogy a jó szándék és a jó igyekezet sohase hiányozzék belőlem. Ámen.

(Unitárius imádságok, 1960.)

Bencze Márton

Mit jelent számunkra a pünkösöd?

A beregi unitárius szórványban ismertem meg a pünkösöd lényegét. Gyermekkori élményeim közt a karácsony és a húsvét szerepelt csak. Az Isten házáat csak kívülről ismertem. Családom sem volt templomjáró. Számunkra csak a keresztelés és a temetés kötődött a templomhoz. Amióta megismerkedtem az unitárius szórvány életével, már sok mindennel tisztában vagyok. Pünkösöd az egyik legszebb ünnep. Nemcsak a felvirágzott gyülekezeti terem, a csodálatos idő, hanem a kis gyülekezet öntudatra ébredése adja meg a beregi unitárius pünkösöd szépségét és jelentőségét. Kicsiben nálunk is megismétlődött a bibliai pünkösöd csodája.

Én is pünkösdkor konfirmáltam, váltam a beregi gyülekezet tagjává. Felejthetetlen a töltésoldalon töltött felkészülési idő, amikor együtt zengtük a pünkösdi éneket társainkkal és felkészítő szórványgondnokunkkal.

Ekkor ismerkedtem meg feleségemmel, akivel azóta is boldog házasságban élek, két gyermekünkkel.

Számunkra örök emlék marad a pünkösöd, az ébredés és a szerelem varázsa lengi be.

A beregi unitáriusok legnagyobb ünnepe, hisz a gyülekezetnek nemcsak én, hanem a közösségünk életében is a kezdetet jelenti. A gyülekezetünk 1978 pünkösdjén alakult. Mesébe illő az indulás. Gondnokunk Debrecenben talált rá, galambászás közben egyik barátjával, az unitárius parókiára, ahol Bajor János tiszteletes úr fogadta és megismertette hitünk alapjaival. Jó pár éve ebben a szellemben élt és tevékenykedett, de szükségük volt egy olyan markáns unitárius egyéniségre, mint a megalapozást végző debreceni lelkész úr. Ettől kezdve töretlen az utunk pünkösöd szellemében, a galamb és a lélek jelképében. Pünkösöd alkalmával avattuk fel mostani gyülekezeti termünket is, amely a közösségi erőt sugározza, és lelkesíti az atyafiakat. Büszke vagyok rá, hogy ehhez a gyülekezethez tartozom. Itt erőt meríthetek a mindennapok küzdelmeihez, és lelkileg is épülhetek.

Pünkösöd számomra az öntudatra ébredés közösségi ünnepe, gyülekezetünk jeles napja.

Rózsa Sándor

A Szépség és a Szörny

A Szépség és a Szörny átölelték egymást. Örömük határtalan volt, és boldogan éltek együtt, míg meg nem haltak.

Ez a történet naponta lejátszódik mindannyiunkkal. A szereplők mindannyiunk számára ismertek, habár modern álruhát viselnek. Ez egy ima értük:

Hálát adunk azokért, akik megtartják ígéreteiket.

Hálát adunk azokért, akiknek van bátorságuk elfogadni a sorsot, amely csúf és fenyegető és nem is az ő választásuk.

Hálát adunk azokért, akik bár érzik fiatalságuk múlandó, mégis képesek ezt mások szenvedéseinek enyhítésére szánni.

Azokért, akik elhagyják a bőség partjait, hogy másokat segítsenek nehéz helyeken.

Azokért, akik kimerészkednek a sötét város utcáira, hogy kinyúljanak azért, ami rossz, és átforgalmazzák azt szeretetükkel.

Azokért, akik képesek újra alakítani egész életüket, mert a sors ezt követeli.

Övék az egész világot átforgalmazó erő, övék a hit, remény és szeretet, amelynek eredménye a másokért való élés. Hálát adunk értük. Ők is részesüljenek az általuk okozott örömben! Ámen.

(A The INQUIRER angol unitárius lap február 26-ai számából.)

Fordította: Szász Adrienne

Egy az Isten...

Bodor Ádámnak, akinek Plusz-mínusz egy nap c. rövidpróza kötete annak idején (197...) majdnem mindenre rádöbrentett

„Ismeretlen Istennek”
Ap Csel 17, 22-23

Az unitárius egyházak és szabadelvű vallási szervezetek világszövetsége (IARF) és az unitáriusok és univerzalisták nemzetközi szervezete (ICUU) több alkalommal is szorgalmazta egy ún. „nemzetközi unitárius vásárnap” megünneplését.

Most, hogy az elképzelésből, tervből valóság lett, március harmadik vásárnapja – hitem szerint – évente és örök időkre szólóan fogja az unitáriusok egységének és együttműködésének az ügyét szolgálni.

Hogy egyházközségeinkben az idén, illetve tavaly már másodszor tartottunk szintén ún. „testvéregyházközségi vásárnapot” (esetünkben az alliteráció kedvéért Vancouver-vásárnapot) csak azt jelzi, hogy az ez irányú igény megelőzte és előlegezte az elvárást.

Bevallom, hogy amikor a posta kikézbcsítette a vonatkozó főhatósági rendelkezést (49-2000 EKT), először arra gondoltam, hogy vagy bővebb eligazítást kérek, vagy kollegáimmal „konzultálok”. Később mégis úgy döntöttem, hogy előbb megírom a beszédem és csak azután kíváncsiskodom át magam más műhelyekbe: magamból kiindulva „járom be a kerek világot” (Balázs Ferenc).

Athénben kötöttem ki, a Jeruzsálem–Athén–Róma tengelytörésvonal középpontjaiban (a kifejezést Gergely Tamástól, Stockholmban élő brassói unitárius írótól parafrázáltam). Luciferemként Pál apostolt választottam.

Jeruzsálem, a szent város a monoteizmus világközpontja. Itt halt meg (szenvedett halált?) Jézus, s itt állott még történetünk idején a Templom, amelyből mára csak a siratófal maradt. Róma, a Birodalom politikai fővárosa. Itt székel a császár, innen irányítják az impériumot, s talán itt hal, szenved halált később maga Pál apostol is.

Athént kis csúsztatással az akkori világ kulturális fővárosának merem nevezni. Fénye egy kicsit megkopott, de Árész isten dombján, az Areopágus-on, a törvény- és írástudók között még ott találjuk az epikureus és sztoikus filozófusok némelyikét is, s talán a költők sem teljesen idegenek a hely szellemétől. És – ami sokkal fontosabb – bár a görögök nemes bosszúként idejében exportálták kultúrájukat, bölcseléseiket, művészetüket és vallásukat Rómába a hódítóknak, az Areopágus-on ott találjuk a kiürült, tartalmát veszített politeizmus számunkra oly kedves díszleteit is: az istenszobrokat, szentélyeket és oltárokat.

Pál személyisége nem kevésbé összetett, átmeneti állapotra, szünkretizmusra utal. Szinte kretinizmust gépeltem ide. Pál tanult judaista teológus,

római polgár és egy új vallás házaló ügynöke: olyasmit próbál eladni szerte a birodalomban, aminek kelendőse éppen Athénben tétetik igazi próbára.

Pál diplomáciai képessége elképesztő. Amikor végre megragadják és az Areopágusra viszik (alig várták!), az athéniak „istenfélő” voltának kiemelésevel már túl is van a „captatio benevolentiae”-n, magyarul: már be is nyalta magát.

És ki is vágja emberül azt a teológiai-humanisztikus szöveget, mellyel a káposzta is megmarad (monoteizmus, transzcendencia) és a kecske is jóllakhatnék (politeista humanizmus, immanencia). Isten teremtő és gondviselő voltát úgy teszi át a teológia nyelvéről a bölcselére, hogy még a költők se találhatnak szövegében kivetnivalót, és közben egyetlen szót se ejt Jézusról!

Tudja, hogy miért! Amikor még mindig nevének említése nélkül a feltámadásban való hitet, a végítélettel körítve, tálatni próbálja, bekövetkezik az, amitől félt: egyesek gúnyolódnak, mások várakozó álláspontra helyezkednek, s csak némelyek csatlakoznak öhozzá!

Szegény Pál! Nem rajta múlt, hogy két levelet írtatott a korintusbeliekhez és egyet se az athéni gyülekezethez!

Ami Pál athéni tartózkodását mégis jelentőségessé teszi, az tanításának teológiai és antropológiai telitalálata, lásd: „ő benne élünk, mozgunk és vagyunk”, és „az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette”, és ez a kifejezés, amit fogalomnak is felfoghatunk: „ismeretlen Isten”.

Igen! Ha Pálnak nem is sikerült az athéniakat megnyernie az akkori kereszténység ügyének, nekünk olyan közös platformlehetőséget teremt, nyújt, amelynek alapján faji, nemzeti, kulturális, világnézeti és vallási különbségeinken felülemelkedve egységre juthatunk! Az ismeretlen Isten mindent megenged és mindent lehetővé tesz: elnézést kérek az ateistáktól, de plusz-mínusz egy Isten nem oszt, hanem szoroz, megtöbbszörösít és mint ilyen, többségi eséllyel kecsegtet minket, legkisebb közös megosztókat!

Pál számára mindenképpen sokatmondó lehetett, hogy Athénban kigúnyolták ugyan, de gúnyját s magát nem porolták ki és nem tépték meg: ez se semmi, ha arra gondolunk, hogy milyen intolerancia övezte végül is az unitarizmust „bevett vallássá” Erdélyben és szerte a világon.

Beszédemben nem térhetek ki az unitarizmusra, mint történelmi leképződményre, elég, ha mi tudjuk,

miről is van szó! Hol vagytok lengyelek, Istent bíztam rátok! – ugye?

Akaratlanul is átkacsintok az óceánokon. Valószínű, nem a magyar unitáriusok javasolták, hogy a nemzetközi vasárnap épp a legnagyobb nemzeti ünnepünket kövesse. Remélem, mert sajnós vallanom kell magyarságomról (is).

Számomra a magyarság, s ezen belül a kisebbségi státus olyan, mint egyetlen ünneplő öltönyöm. Hétköznapi: belenőttem és nincsen más, tehát nem tudom se kinőni, se levetkőzni szégyenkezés nélkül.

Kisebbségi voltom csak annyiban izgat, hogy egzisztenciális létemben halálig lemeztelenülve a feltámadás után is csak kisebbségiként érezném jól magam.

Unitarizmusomhoz azért ragaszkodom, mert nyújt még számomra néminemű kihívásokat is: a hit szabadságharcán túl az ismeretlen Isten országa izgat forradalmivá.

Egy korombeli román költő két telitalálatát idézném, később még visszatérek rá. Nichita Stănescu írja, hogy: „Jézusból nem maradt egyéb, csak a tenyerébe vert szögek”, és: „Halálom percében leköttem volna Homéroszt és megcsókoltam volna Zeusz saruját”. Persze, mint minden költő, idejekorán adta vissza diplomáciai útlevelet a Teremtőnek.

Politika nélkül még a prédikáció is Csonka-Magyarországot juttatja eszembe.

Az áldott és átkos kommunizmus évei alatt Nichita (orosz név!) jó barátságba keveredett az akkori NSZK bukaresti nagykövetségével, Erwin Wicher-rel. A korszakról csak annyit, hogy abban az évben nyerte az NSZK a labdarúgó világbajnokságot. Nichita, az egykori külvárosi (Ploesti) proletár gyermek 1985-ben románul, 1987-ben magyarul megjelent könyvében így emlékezik:

„Erwin, mint író és nem mint nagykövet, nagyon ragaszkodott hozzánk. Amikor megkaptam a Herder-díjat, fogadást is adott a követségen tiszteletemre. Néha-néha egy üveg itallal felbukkant alagsori lakásom ajtajában – kizárólag az irodalmi eszmecsere vonzotta. Annyira megrontotta az irodalom, hogy soha nem tudott betelni vele. Egy napon, mikor meghívására a követségen jártam, irodája falán gyermekarcot ábrázoló, szép kivitelű Rembrandt-reprodukciót fedeztem fel. Udvariasságból mindjárt meg is jegyeztem: – Te Erwin – tegezöd-

tünk, mint az egykori bohémek, bár sokkal idősebb volt nálam – komolyan mondom, ti németek Gutenberg óta utolérhetetlenek vagytok a nyomdaművészetben. Ez a Rembrandt-reprodukció is milyen csodálatos. – Nem, kedves Nichita, ez valódi Rembrandt. Családi örökség.” (Antimetafizika, Nichita Stănescu válaszol Titu Aurelian Dumitrescu kérdésére. Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1987. Fordította Bíró Béla, 88–89.).

Ha valaki megkérdezné tőlem, mi is az én unitarizmusom, a maga történelmi, eszmei, politikai emberiségében, az ismeretlen Isten színe előtt talán ugyanezt válaszolnám: „családi örökség”.

Remarque-kal mondom: Athénban a helyzet változatlan. Egy 1923-ban született cseh költőre, Miroslav Holubra hivatkozom. Versét, melynek címe „Rövid elmélkedés a térképekről” Zádor András fordította le magyarra.

Am szóljon a vers:

Rövid elmélkedés a térképekről
Szentgyörgyi Albert eleget tudott a térképekről,
amelyek szerint az élet halad. Valamerre.

Ő mesélte az alábbi háborús történetet,
s tudvalevő, hogy a történelem a háborúkon keresztül halad. Valamerre.

Az Alpokban valamelyik kis magyar katonai alakulat parancsnoka, egy fiatal hadnagy, felderítő járőrt küldött ki a jeges pusztaságba. Rögtön ezután havazni kezdett, két napig havazott, és a járőr nem tért vissza. A hadnagy szenvedett: a halálba küldte az embereit.

De harmadnap a felderítő járőr visszatért.
Hol voltak? Hogy találták meg az utat?
Igen, felelték a katonák, már elveszettnek hittük magukat és vártuk a véget.
De ekkor egyikünk térképet talált a zsebében. Ez megnyugtató volt.
Letáboroztunk, kivártuk a havazás végét, aztán a térkép megmutatta, a helyes irányt.
És most itt vagyunk.

A hadnagy elkérte azt a csodálatos térképet, hogy áttanulmányozza. Nem az Alpok térképe volt, hanem a Pireneusoké.

...
Viszontlátásra.
Kárpát-Árkádiában
Áme

Brassó, 1999–2000. március 19.

Szász Ferenc

El Greco:
A Szentlélek eljövetele

Dudith András a hazai kultúra tipikus reneszánsz alakja. „Magyar Erasmus”-nak is hívják, utalva a nagy bölcselővel és filológussal való szellemi rokonságára.

Sokoldalú, rendkívül képzett tudós volt, kezdetben a katolicizmus reformszárnyához tartozott.

Tagja volt a Tridenti Zsinaton részt vevő magyar küldöttségnek. Felszólalásaiban a vallási türelem és a változtatások szükségességének szószólója. Idehaza pécsi püspök lett, majd formálisan is kilépett a katolikus egyházból és Lengyelországba távozott. Megnősült és életét a teológiai gondolkodásnak szentelte. Óriási levelezést folytatott, főleg a protestantizmus jeles képviselőivel. Védelmébe és pártfogásába vett olyan radikális gondolkodókat, mint Jacobus Peleologus. Az erdélyi unitáriusokkal is kapcsolatot tartott, sok teológiai kérdésben fejtette ki álláspontját.

Jelen írása a vallási tolerancia melletti szép ivű érvelés.

Dudith András egyike volt azoknak, akik létre tudták hozni azt a szellemi közeget, amely lehetővé tette, hogy az unitarizmus, oly sok történelmi hányattatás után, képes volt túlélni szabad szellemi önazonosságát mind a mai napig.

Pseudo-Themistos Valens császárhoz a vallások ügyében (1570 körül)

Nincs ember, legbölcsebb császár, aki ne helyeselné lelkesen abbeli eltökéltségedet, hogy minél kiválóbb valaki, annál inkább igyekszel őt a környezetedbe vonni. Helyesen is érzed, hogy uralmad megszilárdításának legbiztosabb módja azokkal lenned együtt, akik az igazságosságon és a dicsőség különféle válfajain kívül igazán jónak és kíváncsnak semmit sem tartanak. Mert amilyen társakban leli ki-kí az örömét, olyannak ítélik meg őt is, és az emberek jóindulatának megnyeréséhez nincs szebb ajánlólevél a feddhetetlenség hírével. A hatalom alapjai pedig elsősorban épp a polgárok ragaszkodásán nyugsznak. Így érheted el máris, amit valamennyi nép boldog örömmel érez és hirdet, hogy kiküszöbölve a barbárok és holmi jöttmentek csatlós szolgálatát, akikre a durva és szörnyeteg tirannusok zemélyük őrizetét bizzák, a polgárok bármiféle törvénytől és összeesküvésőtől teljes biztonságban folyik az életed; és lakjanak bárhol, mindazok a halandók, akiket virtusod és az istenek kegyelme a te hatalmadnak és uralmadnak rendelt alá, a jogegyenlőségben társakká és szövetségesekké kovácsolódva szerencsájuknak tarthatják, hogy a te uralmad idejét adatott megérniük. Környezetedbe nem férközhet alattomos mesterkedéssel sem talpnyaló, sem orgyilkos, sem aki valami gázságba keveredett vagy vétékkal mocskolta be a kezét: hála szellemed isteni bölcsességének, minden elvetemült és bűnös ember elől elrekesztetted a barátságodhoz vezető utat, megnyitottad viszont azok előtt, akik makulátlan erkölcsük okán, s mert csak magasztos dolgokon elmélkednek, halandó testben is az istenek életét példázzák. Ám övezzen másokat önnön védelmükre és a polgárok megfélemlítésére légiónyi fegyveres: te feddhetetlenségedre és valamennyi néped rajongó szeretetére hagyatkozhatasz. A te udvarodban Nesztór megfontoltsága és Diomédész szókimondó őszintesége honol.

Ezért uralkodásod kezdetén minden egyébnél sürgetőbb gondodnak és teendőnek tekintetted, és így

is illett leginkább királyi hatalmadat vonzóvá tenni, hogy a vallás gyakorlásáról hozzád, a véleménykülönbségekbe belerokkant emberi nem javára, üdvös törvényeket. S mert ezt körültekintő és tüzetes vizsgálódás után tűztél ki célul, a tisztetdből fakadó többi feladatot és a mű tulajdonképpen végrehajtását illetően túlságos nehézségekkel nem kellett számolnod. Egyszerűen törvénybe iktattad, hogy a vallás gyakorlásában ki-kí a saját meggyőződését kövesse, tekintély vagy fenyegetés senkit ne téríthessen más nézetre, mint amit helyesnek tart. A fejedelmeknek ugyanis, te belátod ezt, nincs annyi hatalma, hogy a nekik alávetett népekre mindenben ráerőltethessék az akaratukat; igenis vannak dolgok, melyeket beleegyezésük nélkül semmiképp sem lehet velük elfogadtatni. Ide tartozik általában a virtus, kivált pedig az istenek tiszteletéről kialakított felfogás és meggyőződés. Jóvá például senki emberhát sem formálhatod erővel, mert a virtus önként vállalt tulajdonság; de arra sem kényszeríthetsz, hogy valamiről olyasmit gondoljak, amit nem akarok. Ami a test munkáját és szolgálatát igényli, azt elrendelheted és erővel is végrehajthatod; a szellemi tevékenység ellenben, a belőle fakadó gondolatok és a lelki tulajdonságok szabadok és függetlenek. És bár testi mivoltomban talán kényszeríthetsz egyet-mást megtennem, amit nem tartok helyesnek, nincs olyan erő, nincs olyan ádáz fenyegetés, nincs olyan iszonyatos büntetés, ami arra ösztökélhetne, hogy még *szívesen* is tegyem. S ha ez a testre igaz, mennyivel kevésbé férközhet erőszak a lélekhez, hogy bárki pusztán kényszerből *szívesen* hihetné, amit nem tart helyesnek?

Tenálad, császár, nincs a földön nagyobb, nincs hatalmasabb; viszont senki sem annyira törpe, sem annyira erőtlén, hogy hatalmi szóval és testi kínzásokkal híveid közé sorolhatnád, ha ő saját akaratából nem hajlandó téged szeretni. De ha magad felé, aki földi lény vagy és ország-világ szeme láthat, akarata ellenére senki vonzalmát sem fordíthatod, vajon feltételezheted-e, hogy a jámborság neked tetsző for-

máját, a szemünk elől szüntelenül rejtőző Isten tiszteletét mégis, pusztán parancsok és rendeletek útján, mindenki lelkébe bele tudod plántálni? Akadtak őseink korában eszeveszett uralkodók, akik ilyen céllal igyekeztek erőszakot tenni az emberek lelkén, s megpróbálták a maguk választotta vallásra, tetszik vagy sem, a többieket is rászorítani. De csak annyit értek el, hogy a beígért büntetések megfélemlítő hatásával sokakat valódi érzelmeik leplezésére kényszerítettek; saját hitvallásukra azonban nem térítettek át senkit. Valójában nem is az elismertetni kívánt istent, csupán a császári bíbort tisztelték; és nem egyetlen Thérámenész támadt, mint hajdan Athénben, hanem azzá lett mindenki. Ki is derült utóbb, mi az igazi meggyőződésük: és ahogyan az ideig-óráig elfojtott láng erőre kapva hirtelen előtör és föllobog, egy ideig színre ök is a császár utasításai szerint gyakorolták a vallást, hanem aztán, mihelyt félelmük elillant, nyíltan előhozakodtak az istenségről vallott nézeteikkel. Mert nem lehet hosszú életű az, ami színlelésre épül; márpedig színlelésre épül mindaz, amit vállalni a félelem és nem a lelkiismeret diktál.

Bölcsen rendelted el tehát, hogy ki-k ahhoz a valáshoz csatlakozzék, melyet helyesnek ítélt, s abban munkálkodjék lelke nyugalomán. Csakhogy ezt a törvényt nem te fogalmaztad meg először: egyidős az emberi nemmel, és már időtlen időkkel ezelőtt Isten szentesítette. Ő ugyanis mindenki elméjét, lett legyen bármilyen elmaradott és barbár, felruházta az isten fogalmával, s a vallás iránti igényt olyan mélyen beleoltotta mindenkiébe, hogy sem rábeszélés, sem kényszer a lélekből ki nem vetheti. Annak útját-módját azonban, ahogyan tiszteletét megkívánja, nem írta elő, hanem kinek-kinek belátására és szabad akaratára bízta. Következésképp, aki erőszakot alkalmaz, Istennel és a természet törvényével kél háborúra, mert olyan hatalmat szándékozik elvenni az emberektől, melyet nekik Isten adott. Persze minden fáradtsága hiábavaló: de nem is lehet semmi tartós és szilárd, ami a természettel ellenkezik. Kis ideig ugyan érvényben lehetnek ilyesfajta törvények, ha a törvény szó egyáltalán illik rájuk, de aztán maguktól elenyésznek. Ahogyan olvashatjuk is, mi lett a sorsa Kambüszész és egynémely mások törvényeinek: éppen, mert Isten törvényét voltak hivatva keresztezni, úgyszólván már alkotóik életében hatályukat veszítették. Viszont az Isten törvényét, melyet te is magadévá tettél, emberi parancs el nem törölheti, s mert öröktől fogva van és valamennyi nép közt egyaránt elterjedt, egészen az eljövendő idők végtelenjéig szent és sérthetetlen hagyományként fog tovább élni. Isten törvénye tehát kimondja, hogy semmiféle kényszer az akaratunkat gúzsba ne kösse, hogy szabadon és függetlenül választhassuk meg, milyen formák közt kívánjuk az örök és legfőbb Szellemet tisztá és áhítatos szívvel imádni. Ezt a törvényt vagyonekobbzás a lélek mélyéről ki nem tépi, kínzószerszámok és kínzócsőlop meg nem törlik, tűz és vas el nem emészti, s a múlt idő, bár minden mást az enyészetnek ad át, romlásba taszítani nem tudja. A testet kénpadra hurcoltatni és megöletni ugyan hatalmadban áll, de a lelket, mely vagy maga Isten, vagy Isten teremtmény akarata hozta létre, sem bilincsekkel vagy ütleg-

gekkel féken tartani, sem az élettől megfosztani nem lehet. És ha segíttél neki kiszabadulni a test kötelékei közül, mint akit nagy jótétemény ért, ujjongó örömmel száll majd, Isten törvényében biztosított szabadságát felmutatva, a mennyek országába, ahol sem a tirannusok kegyetlensége, sem a hóhérpallós nem rémítheti többé, s így a vágyait meghaladó békességben büszkélkedhetik, még ha érzéseit szavakba önteni nem tudja is.

Én azonban úgy vélem, császár, hogy te bölcseségedben ennek az isteni törvénynek az okát is átlátad, s éppen az oka miatt ragaszkodsz hozzá céltudatosan. Bizonyára észrevetted, hogy amit emberi szenvedély és versengés nem serkent, az pangani szokott. Íme a művészetek, melyekből életünk során annyi hasznunk és örömünk származik: soha olyan magas fokra és kifinomultságra nem jutottak volna, ha a művészek között felfogásbeli különbség és valamelyes vetélkedés nincsen. De maga a filozófia is, minden dicséretes művészetek anyja, szerény kezdeményezésekből született, s vajon nem a legbölcsőbb férfiak vitáiban fejlődött-e odáig, hogy tökéletességének szemlátomást semmi hja? Egyszóval úgy áll a dolog, hogy a tehetséget edzi s a munkakedvet is szítja az emberek egymás közti versengése és vetélkedése; ellenben szellemi petyhüdségre és tunyaságra vezet mindenkivel mindenben egyetérteni, semmiről ellenvéleményt nem nyilvánítani. És ez az a vetélkedés, melyet gyönyörű versekben az emberi élet legnagyobb áldásának nevezett Hésziodosz. Csakhogy ugyanaz vonatkozik a vallásra, mint minden művészetre, minden tudományra és minden másra, aminek elsajátításával és művelésével törödnünk érdemes. Ma már alig árnyéka vagy még árnyéka sem volna a vallásnak, ha a halandók közt mindenütt és mindig az istentiszteletnek ugyanaz a módja, a szertartásoknak ugyanaz a formája dívott volna. A felfogások különbözősége azonban egészen mostanáig táplálta és növelte a vallásos érzületet, s utódaink buzgóságából örök időkre fenn is fogja tartani. A futópályák versenyzői szintén minden idegszálukat megfeszítve küzdenek, és mind azért, hogy eljuthassanak az elé az egy bíró elé, aki majd átnyújtja a győzelmi díjat; de azért nem haladnak mind egy pályán, hanem egyik itt a másik amott tör a cél felé. Te úgy véled, hogy az élet „versenycímén” is van egy hatalmas, a szó igazi értelmében vett rendezője és irányítója: hozzá sem egy úton jutni el, hanem ki göröngyös, ki sima, ki kanyargós, ki egyenes pályán halad, s mégis mindenki egy és ugyanabba a célba, mondhatni vendégfogadóba érkezik; a lelkesedést és a sietni akarást pedig épp az ébreszti bennük, hogy nem egyetlen utat rónak valamennyien, hanem mindegyikük tetszése szerint választja meg, melyik pályán akar indulni. Ha csak egy pályát hagysz, lezárva és elrekesztve a többi, a hely szűkítésével együtt szükségképp kénytelen leszel őket összezsúfolni, s máris minden kedvüket elvetted a futástól.

Nem új keletű hajlam ez az emberekben, hanem nagyon is régi, s aki azt a verssort leírta, hogy és ki-k más módon tisztelte az égi-lakókat, korra megelőzi Homéroszt. Igazat szólnak Istennek magának

sem lehet kedves az a felfogásbeli egység, melyen hozzá nem értő emberek buzgólkodnak, sőt, nyilvánvalóan épp ő különíti el, ő nem engedi a véleményeket összhangba olvadni. A természet ugyanis, így mondja Hérakleitosz, rejtőzni akar: meg inkább a természet ura és alkotója, az Isten. S mert kutató elménk elől ő húzódik a legtávolabbi, mert nem hagyja magát emberi ésszel megragadni, nagyon is érthető, ha nem rója mindenkire egy és ugyanazon vallás kötelemét, hanem kinek-kinek lehetőséget ad a saját, és nem a mások tetszése szerint véleményt formálni róla; ennek eredménye aztán, hogy Isten hatalma sokkal nagyobb csodálatot, örökkévaló felsége is vallásosabb áhítatot fakaszt az ember lelkéből. Mert azt, ami a kezünk ügyében van és bármely értelem számára hozzáférhető, általában fitymáljuk, és nem becsüljük semmire, ellenben nagyra értékelünk, és csodálattal illetünk mindent, ha elvontabb és fennköltebb, semhogyan értelmünk ereje fölérik hozzá.

De, hogy a te példádna maradjak, császár, hadsereggedben is különféle rangfokozatok és fegyvernek vannak. Van testőr és van sorkatona, vannak, akik lóháton harcolnak, vannak, akik gyalogszerrel teszik a dolgukat, vannak, akik parittyával vagy nyilakkal sújtanak le az ellenségre. Egyesek legszűkebb környezetedhez tartoznak, s minden gondolatodat megosztod velük, mások távolabb állnak a bennfentesek körétől; némelyek boldognak tartják magukat, ha kíséreted valamelyik tagjának ismerősei, mások téged is alighogy arcról ismernek; egyeseknek pedig ez sem jut osztályrészükül, mert ők a nevedet is csak hírből és szóbeszédből hallották: közéjük tartozik egyébként alattvalód túlnyomó többsége. És a fegyvernemre, rangra merőben eltérő emberek mégis mind téged függnek, a te intésedet lesik, benned látják és dicsőítik Istentől nekik adott királyukat. Ebben a változatosságban pedig a világegyetem ura és irányítója, nyilván így gondold, még gyönyörködik is. A vallásnak más formáját igényli az egyiptomiak, mint a görögök vagy a szírek között: de maguk a szírek sem értenek mind egyet, hanem ki-ki más vallás vagy babona híve, illetve áldozata.

Tehetős házakban szabadok vannak és szolgák: és a két csoporton belül az ízlések, vélemények és képességek micsoda változatossága található! Ez azonban nemhogy szégyent hozna a házra vagy a gazda haragját hívná ki, ellenkezőleg: rendkívüli módon öregbíti a család jó hírét s a gazdának sem akármilyen öröme szolgái. Mármint az egész gépezet, melyet az ég sarkai tartanak ölelésükben, s amelyet világmindenségnek hívunk, afféle nagy otthon, élén a legfőbb, az anyag minden fertőzetétől elkülönült szellemmel, akit közkeletű szóval Istennek nevezünk. Ő az egész emberi nemtől, akár családjától a gazda, a legteljesebb odaadást várja, de úgy, hogy azért a szabadságát senkinek el ne vegye, hanem ki-ki érvényesíthesse természet adta képességeit. Mi több, legszívesebben és legnagyobb örömmel éppen azt látja, ha az emberek végtelen sokasága szerte a földkerekségen versengve sereglik össze, hogy ki-ki a maga sajátos módján tisztelje őt; és ezt dicsőség-

hez és magasztos fenségéhez felettebb illőnek találja.

Milyen örültség hát azon fáradozni, hogy minden ember akarata ellenére azonos nézetekkel telítődjék! Ez különben is lehetetlen, de ha lehetséges volna, akkor sem volna helyénvaló. Bölcsőbb a te felfogásod, császár, aki senkitől a hitvallását erővel nem csikarod ki, hanem hagyod szabadon dönteni, azzal a megszorítással, hogy a vallás nevében vagy ürügyén sem az államrend felforgatásához jogcímet, sem gáztatásra mentesítést nem keres. Ezt a törvényt én ésszerűbbnek is érzem, de az állam érdekét nézve hasznosabbnak is, mint a barbárokkal minap kötött szerződést. A mondott szerződésből ugyanis csak annyi a hasznunk, hogy a barbárok és idegenek ellen nem viselünk háborút; a te törvényed viszont véget vetne mindennemű lázadásnak és belviszálynak, melyek miatt annyiszor gyűlt meg a bajunk. Mert az utóbbi időkben, tudod jól, többet ártottunk magunknak, mint a külső ellenség lovas- és gyalogos seregei együttvéve: és érzékenyebben sújtották az államot azok a rágalmak, melyekkel egyik vallás a másik ellen hadakozott, mint a tartományainkat érő összes ellenséges betörés. Ennek okáért, császár, hadd függjön mérleged jól kiegyensúlyozva, s ne kövesd el azt a hibát, hogy egyik serpenyőjét fölbíltetted; hogy aztán minden ember, bármely vallás híve is, egyaránt és egy szívvel-leléssel könyöröghessen áldásos és hosszan tartó uralkodásodért Istenhez.

Bajor Jánosné Daru Emmára emlékezünk

A debreceni, Hatvan utcai unitárius udvar csoda. Szigetvilág. Egy kicsit Kolozsvár, kicsit Füzesgyarmat, kicsit Magyarkút. Magas szellem és egyszerűség.

A békesség eme szigete **Bajor János** lelkész és felesége, **Daru Emma** személyes varázsából születhetett.

Bocsátassék meg, hogy most, amikor Emmus néniről emlékezünk meg, ekkor is csak együtt emlegetem őket. Az 1957-ben kötött házasságuk óta őket együtt kell emlegetni. Egybeolvadt a János bácsi kolozsvári múltja, az Emmus néni füzesgyarmati, az unitárius templomba harangot adományozó család hagyományai. Így, együtt szolgálták évtizedekig az egyházat, mindig kisközösségek belső, lelki összetartásával.

A debreceniek lelkésze, János bácsi immár másfél éve távozott közülünk. Emmus néni, igazi társ, ettől kezdve gyöttrő betegségével, méltósággal élt tovább, de ugyanakkor álmaiban, s majd nappaljaiban is egyre többször szólította János bácsit. Kettejük varázsa továbbra is összetartotta a gyülekezetet. Etus, aki a lelkész-házaspár Debrecenbe költözése után, hamarosan követte őket Kocsordról, immár harminc éve talált menedéket az udvarban, éjt nappalra téve ápolta őket. Palatka doktor naponta látogatta, gyógyította. A gyülekezet minden tagja barátként állt mellette. Emmus néni nem emlegette a halált, egyszerűen, természetesen élt tudatával. 2000. április 15-én hangtalanul, békésen távozott.

Nagy örökséget hagytak maguk után, az emberi méltóság, a humor és bölcsesség megéltetésének bizonyítékát a Földön. Bennünk élnek tovább! Legyen Emmus néni emléke áldott!

Temetése 2000. április 25-én volt, a debreceni temetőben. **Orbókné Szent-Iványi Iona** és **Miklósi-Vári Katalin** lelkészek szolgálatával, a sírnál **Kászoni József** és **Nyitrai Levente** lelkészek imádkoztak.

Megemlékezés Bartók Béláról

2000. március 26-án, a Nagy Ignác utcai templomban Sándor Gy. Mátyás lelkész tartott istentiszteletet és megemlékezést.

Nemzetünk és egyházunk, de az egész művelt világ örömmel emlékezett meg világhírű zenetudósunk 119. születésnapjáról.

1881. március 25-én született Bartók Béla Nagyszentmiklóson. A nyilvánosság előtt először 11 éves korában zongorázott Nagyszőlősen. Gimnáziumi éveit nagy részét Pozsonyban töltötte, ahol nagyanyja élt. Mindhárom helyen emléktábla hirdeti Bartók Béla életútjának kezdő állomásait.

A vallás kérdése állandóan foglalkoztatta. Népdalgyűjtő körútjai egyikén 1908 októberében járt a tordai hasadéknál és ellátogatott Torockóra is. Feltehetőleg e látogatás is ráirányította figyelmét az egyistenhitre, vagy Jókai ismert könyvét is elolvasta e látogatás után. 1916-ban érlelődött valóságra elhatározása, amikor Budapesten csatlakozott az unitárius egyházhoz, s fia Béla – egyházunk későbbi főgondnoka – és később Péter fia is e hitben nevelkedtek.

Életútja közismert, a Zeneakadémián szerzett oklevelet és ott volt tanár hosszú éveken át, végül csak a népdalgyűjtés munkálataival foglalkozott az Akadémián, amely tagjai közé fogadta.

Bartók gyűlölte a háborút, és rendkívül veszedelmesnek tartotta a nemzetiségi elnyomást. Jól látta, hogy Hitler politikája végzetes lesz a béke és Magyarország számára.

Harmadik amerikai útjára a Columbia egyetem hívja meg, s itt tisztelik meg díszdoktori címmel. 1940. október 30-án indul el Budapestről, ahová életében már nem térhetett vissza.

Ma már szállóigeként ismertek gondolatai: „Kell, hogy minden ember, miután férfiúvá fejlődött, megállapítsa minő ideális cél érdekében akar küzdeni, hogy aszerint alakítsa egész munkálkodását, minden cselekedetének mineműségét. Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni, magyar nemzetem és hazám javát.”

A háború kitörése után Amerikában csatlakozott azokhoz, akik a háborúba sodort magyar népért felémelték szavukat. Népünk hálásan köszöni e bátor tettet!

Születésnapján tisztelettel és szeretettel emlékezik meg egyházunk is nagy fiáról, aki az egyetemes zenetudomány kiemelkedő, világviszonylatban is elismert és nagyrabecsült személyisége.

Dr. Kis Zoltán

László Gyula Általános Iskola és Gimnázium

A Budapest XV. Kerületi Önkormányzat és az újszabványú általános iskola közös kezdeményezésére, 2000. április 12-én, Gyula napján, egész napos rendezvénysorozat és ünnepség keretében vette fel az iskola a neves régész, történész, festőművész nevét.

Az iskola tanulói szép zenei és irodalmi műsort adtak elő. Beszédet mondott a kerületi polgármester, az iskola igazgatóasszonya, majd felkérésükre, az unitárius egyház nevében, **Orbókné Szent-Iványi Ilona**, egyházi főjegyző, méltatva az unitárius vallású László Gyula életét és emberségét.

A család nevében *László Emőke és Zoltán* díjakat adtak át az iskolai tanulmányi verseny helyezettjeinek. Számunkra is öröm, hogy Magyarországon immár ez a második oktatási intézmény, amelyet neves unitárius hittestvérünkről neveztek el.

(A mellékelt fényképeken a bejárati tábla és a felgyői iskola előtti mellszobor látható.)

Keresztség az evangéliumokban

A víz az élet elengedhetetlen feltétele, és ennek megfelelően az emberi társadalmakban minden korban megkülönböztetett szerepet játszott, ami még fokozottabban érvényesült a vízben szegény területeken élő népeknél, miképpen a Palesztinában letelepült zsidóknál is. Az élő szervezet ivóvíze és a tisztálkodási víz közvetlen igényén túl az emberi gazdálkodás sem nélkülözhetette a vizet, és így könnyen érthető, hogy fontos szerephez jutott az emberi kultúrákban és ezen belül a vallások tanításaiban és rituáléiban. Tükröződik mindez nem csak az Ó- és Újszövetség könyveiben, hanem a környező társadalmakban is, így a Nílus, az Eufrátesz, a Gangesz menti egyiptomi, mezopotámiai, indiai stb. kultúrákban és vallásokban. A rituális fürdők elsősorban az erkölcsi tisztátalanságtól tisztítanak meg és az isteni szentséghez való közeledés előtti megtisztulást célozzák. Az ószövetségi szövegekben is a személyek és tárgyak megtisztulását szolgálják a fürdők és lemosások, amelyekhez az idők folyamán a rabbik kiegészítő előírások egész rendszerét fűzték. Az esszénusok zsidóktól elkülönült szektájánál a naponként gyakorolt fürdés és az étkezések előtti mosakodások ugyancsak ilyen rituális célzatúak voltak. A zsidó férfiak a körülmetélés révén váltak a szövetség tagjaivá, vízben való alámerítés nélkül. A vízben való alámerítéssel végzett „keresztség” a pogányságból való áttérések számának növekedésével vált időszerűvé. Ennek a prozelita keresztségnek a formája a vízben való alámerítés volt, tartalma pedig a szövetségbe történő belépés előtti pogány élet tisztátalanságainak a lemosása. A zsidó közösségbe való felvétel azonban a pogány férfiaknál csak a vízzel végzett keresztség utáni körülmetéléssel valósult meg, amihez képest tehát a vízkeresztség csak másodlagos jelentőségű maradt.

A keresztség a kereszténység rituális rendszerében feltétlenül az első helyet foglalja el. Az újszövetségi könyvekben a keresztség három fő változatával találkozhatunk, és pedig először a Keresztelő János által, a mozgalmához csatlakozók alámerítésével, másodszor a Názáreti Jézus megkeresztelkedésével, amelyet ugyancsak Keresztelő János teljesített, harmadszor az apostolok által végzett és a keresztény gyülekezetekbe való felvételt szentesítő keresztséggel. Olvashatunk egy helyen a Jézus által végzett keresztségről is, amelynek megítélése azonban mind tartalmát, mind formáját illetően meglehetősen bizonytalan.

A keresztelő próféta fellépéséről és kivégzéséről történeti források is említést tesznek. Ezekben az olvasható, hogy erkölcsi prédikátorként lépett fel, aki az emberek közötti kapcsolatokban az igazság erényének érvényesítését, Istennel szemben pedig törvényeinek betartását követelte. Heródes Antipasz, attól tartva, hogy a prédikációk lázadásokhoz vezethetnek, a prédikátort kivégeztette. Az evangéliumok Keresztelő János fellépését Jézus működéséhez kapcsoltan és annak függvényében állítják elénk, a történeti eseményeket egyrészt

szervesen kiegészítő, másrészt azonban azoktól teljesen független legendákat elbeszélő részleteket fűzve hozzá. Jézushoz hasonlóan János fellépését is csak az eszkatologikus várakozások keretében elhelyezve lehet helyesen értelmezni. Erre a feltételre maguk az evangéliumok is rámutatnak, hiszen János is a mennyek országának, az Úr ítéletének közeli teljesülése okán követelte a megtérést, és ígérte a hozzá csatlakozóknak, mint Izrael maradékának, a bűnök bocsánatát és az ítélet utáni üdvösséget. Az evangéliumokból Keresztelő János prédikációjának tartalmáról csak nagyon keveset tudhatunk meg. Lukács evangéliuma szerint a hozzá intézett „mit tegyünk hát” kérdésre az írásokkal egybehangzó erkölcsi parancsolatokhoz való igazodást emelte ki. Ebből következtethetően nem új utat, nem új életszabályokat, nem is új hitet, hanem az Ószövetség következetes megtartását követelte meg. Azokat pedig, akik meghallgatták a prédikációt és elfogadták a megtérésre hívó felszólítást, a Jordán vizébe alámerítve „megkeresztelte”. Ez a jánosi keresztség a zsidóknál gyakorolt prozelita keresztséghez hasonlítható annyiban, hogy csak egyszer lehetett felvenni (ellentétben az esszénusok naponként ismétlődő megtisztulási szertartásával), de lényeges vonásokban túl is lépett azon. Nem a szövetségben való megerősítést célozta, hanem felkészülést és elkötelezést az új korszakba való átlépést megelőző isteni ítéletre. A zsidó farizeusokat és írástudókat különösen az készítette ellenállásra, hogy a Keresztelő Ábrahám fiait is, tehát minden izraelitát kötelezett erre a megtérési keresztségre, amit ők Ábrahámra, a zsidók ősatyjára hivatkozva akartak visszautasítani. A jánosi keresztség feltételezte, a prédikáció elfogadásához kapcsoltan, a megtérést termő benső hitet is, amelyért cserébe ugyan megígérte az új életben való üdvösséget, ennek helyszínére és tartalmára nézve azonban közelebbi tájékoztatást nem adott. A jánosi keresztség lényege bizonyára ugyanaz volt Jézus megkeresztelkedése előtt is, mind azt követően is, és feltehető, hogy a nála jelentkező Jézust ugyanolyan keresztségben részesítette, mint mindenki mást.

Az evangéliumok Jézus feltámadása és megdicsőülése felől minősítik a Keresztelő szerepét, azaz a céllal, hogy egymáshoz viszonyítva mind határozottabban kiemeljék Jézus fellépését és elhalványítsák hozzá képest Keresztelő János jelentőségét. Abból a két tényből, hogy maga Jézus kereste fel a Keresztelőt és kérte tőle a keresztséget, olyan viszony tételezhető fel kettőjük között, amelynél a tanítvány kereste fel a mestert és akart csatlakozni annak mozgalmához, és ennek teljesüléseként részesedett ő is a másokéhoz hasonló keresztségben. Amíg János élt és keresztelt, a vele párhuzamosan működő Jézus is keresztelt (ha a valóságot tükrözi a János evangélium erre utaló szövege, Jn 3, 26), és az ő keresztségének tartalma akkor ugyanolyan megtérési vízkeresztség lehetett, mint Jánosé. Az evangéliumi hagyo-

mány ezt nem fogadhatta el, és Jézus szerepét és az ő majdani keresztségét magasabb szintre akarták helyezni. A legmesszebbre János evangéliuma megy el, ahol Jézusnak János általi megkereszteléséről nincs is szó, hanem csak arról, hogy János látta a lelket leszállni az égből és megnyugodni Jézuson, és az őt elküldő (az Úr) szerint ez jelenti a felhatalmazást a Szentlélekkel történt keresztségre. A Keresztelő szerepe eszerint Jézus krisztusi küldetésének és istenfiúságának tanúsítása volt. János evangéliuma szerint a Keresztelő korábban Jézust egyáltalán nem ismerte, önmagának még az utolsó eszkatológikus prófétaságot sem tulajdonította, hanem csak az ézsaiási pusztai kiáltó szó szerepét.

Lukács evangéliuma ezzel szemben már születésük előtt rokonságba állította Jánost és Jézust, és egész későbbi sorsukat is összefonta. Nemcsak Jézus születését állította csodás legendák keretébe, de Keresztelő Jánosét is. A nép nagy tisztelettel hallgatta Jánost, és Lukács szerint azt fontolgatta, hogy nem éppen

ő-e a Krisztus. A legegyszerűbb és legvalószínűbb leírást bizonyára Márk szövege kínálja, amely szerint a Jánostól kapott keresztség után (amely tehát még vízkeresztség volt) maga Jézus (és nem János) látta a megnyíló eget és a galambként onnan reá leszálló Lelket, továbbá hallotta a mennyből leszállott Fiúvá fogadó hangot. A szinoptikus evangéliumokban kijelenti János, hogy az utána jövő Erősebbhez képest ő még annak sarusziját megoldani sem méltó. A három szinoptikus evangélium János és

az Eljövendő erősebb keresztségét is szembeállítja, azt hangsúlyozva, hogy míg János csak vízzel keresztel, ő majd Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni. A Szentlélekkel való keresztségben azok fognak részesülni, akiket az ítéletben méltóknak találnak (akiket ezért mint gabonát a csűrbe takarítanak). A tűzzel való keresztség a kárhozatra juttatást jelenti (mint pelyva olthatatlan tűzzel megégettetik). Figyelembe véve azt, hogy a Szentlélekkel és a tűzzel végzett keresztség az ítélethez kapcsolódik, a keresztséget elvégző Eljövendő alatt maga az ítéletre érkező Úr, Isten keresztségéről lehetne szó. Mindenesetre tény, hogy az evangéliumokban és az egész Újszövetségben nincs híradás ilyen tartalmi keresztségről, ami érthető is, hiszen az eszkatológia és az ítélet sem következett be. Az erősebb Eljövendő keresztsége nem utalhatott a

közvetítő Messiás keresztségére, hiszen az evangéliumok egyikében sem olvasható, hogy a Keresztelő elfogatása és kivégzése után bárki folytatna volna az ő kereszteleseit, így Jézus sem. Bizonyára helytálló az a következtetés a fentiek alapján, hogy – leszámítva a negyedik evangéliumban még a Keresztelő Jánossal párhuzamosan esetleg végzett kivételt – Jézus egész földi munkássága során nem keresztelt. Nem keresztelte meg tanítványait és az apostolokat sem, és az ő követésének, valamint a majdani üdvösség elnyerésének feltételül Jézus nem nevezte követelménynek a keresztséget, és a megtérést elfogadta a keresztség nélkül is.

Az evangéliumokban csak egyetlen helyen olvasható olyan szöveg, amely szerint Jézus azzal küldte volna ki tanítványait, hogy menjenek és tegyenek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva nekik a tőle kapott parancsokat (Mt 28, 19–20). A Márk evangéliumához utólag

hozzáfűzött hosszabb befejezés is tartalmazza az apostolok missziós kiküldését, de a keresztelest nem teszi kifejezett feladatukká, bár a megkeresztelkedést a hittel együtt az üdvözülés feltételévé teszi anélkül, hogy tartalmára és formulájára utalna. A Márknál olvasható szöveg ugyanakkor az elkárhozást csak a hit, de nem a keresztség hiányához kapcsolja. Máté evangéliumának ez az egy verse a keresztségben általánosnak mondhatóan két vonatkozásban is kiemelkedő fontosságra tett szert. Egyrészt a ke-

resztségben erre hivatkoznak, amikor a keresztség szent szertartását, szentségét közvetlenül Jézustól eredeztetik, és a hármasság formula használatát is ehhez kapcsolják. Másrészt ezt a verset ítélik a Szentháromság tana evangéliumi igazolásának. Századunk teológiája az újszövetségi könyvek magyarázataiban olyan következtetéshez is juthatott, miszerint a hivatkozott máté-evangéliumi vers meglehetősen bizonytalan alátámasztást jelent mindkét hitelv tekintetében.

Azok a szavak, amelyekkel Jézus méltatta a Keresztelőt, nagyon jól megvilágítják egyszer azt a kiemelkedő prófétai értékelést, amelyet János a rabbi, a mester iránt érzett a tanítvány, másodszer pedig a később önállóan munkálkodó tanítvány gondolkodását a túlhaladott tanítómesterről (Mt 11, 11): Az asszonytól születettek között senki sem

A Szentlélek eljövele
– részlet a Mátyás-Graduale miniatúráiból –

nagyobb nála, de a mennyek országának legkisebbje (Jézus követője) mégis nagyobb nála. Itt nem Jézus címeit kell érteni, hiszen ő meglehetősen tartózkodott ezek használatától, hanem a jánosi tanításokat lényegükben is felülmúló jézusi tanítások újszerűségét. Ezt az értékelést néhány szembeállítás jól érzékeltetheti. A Keresztelő a haragvó Isten szigorú ítéletét hirdette, ami mindenkire kiterjed majd. Jézus a szerető és megbocsátó Atyát hirdette, aki még a legutoljára megtérőket sem zárja ki országából. A Keresztelő a közvetlen közeli időre jelzi a világvégi ítéletet. Jézus szintén a közeli eszkatológia okán sürgeti a megtérést, ám már enyhített annak közvetlen közelségén, és a két világkorszak közötti váltást átmenettel értelmezte, ahol éppen az ő fellépése révén a jövőbeni istenországa már elkezdődött a jelenben. Erről tanúskodik az a kijelentése, hogy Isten országa (uralma) már közöttetek van (Lk 17, 21). A Keresztelő magát Istent gondolja eljönni az ítéletre, de nem zárható ki, hogy istenfiúi ítélkezőt értett az „erősebb” alatt. Jézus úgy hirdette, hogy Isten rábízta az ítéletet az Emberfiára, akiről Jézus ugyan harmadik személyben beszél, de szavaiból az is kitűnik, hogy önmagát tudja ebben a szerepben már a jelenben, a jelenlévő istenországában. János az ő keresztségét a megtéréshez méltó gyümölcsök teremlése feltételével eszkatologikus sákramentumnak tekinti. Jézusnál a hitbeni fordulat jelenti a megtérést, amely nem függvénye a keresztségnek és így anélkül is teljesülhet.

A fentiekben összefoglalt körülmények megnyugtató módon támasztják alá azt a korábban is jelzett következtetést, miszerint Jézus még akkor keresztelhetett, amikor ő a Keresztelő tanítványa volt, és mesteréhez hasonló jellegű vízkeresztséget teljesített. A Keresztelő halála után, amikor Jézus vette át a tanító próféta szerepét (Mk 1, 14; Mt 4, 12), az ő munkálkodásának eredményét a támasztott hit igazolja és ez a „lélek-kereszttség” a vízkereszttség nélkül is érvényes volt. Ha maga Jézus a jelzett indítékok okán nem keresztelt, úgy az is elgondolhatatlan, hogy az ő tanítványai mellette ennek ellenére is kereszteltek volna. A János-evangélium olyan beszámolója, hogy Jézus nem, de tanítványai kereszteltek (Jn 3, 22 és Jn 4, 2) csak úgy értelmezhető, hogy a tanítványok (illetve az apostolok) nem Jézus életében, hanem halála után kereszteltek a szerveződő gyülekezetek építése keretében. Keresztelő Jánosnál is és az apostolok keresztségénél is ott volt a zsidó keresztelési mozgalom, szekta, illetve a keresztény gyülekezet, egyház, és az ehhez való csatlakozás szertartása volt a kereszttség. Jézus azonban nem szervezett gyülekezetet, egyházat és az ő követői nem alkottak formális közösséget, hanem mindenki közvetlenül Jézus követőjének tudhatta magát.

A hivatkozott máté-evangéliumi szövegben a testben feltámadt és megjelent Jézus adta volna a missziós és keresztelési utasítást a tanítványoknak (Mt 28, 18–20), mégpedig együtt mind a tizenegynek. Az emberi, földi világba való visszatérés akkor sem valósulhatott meg, miként ma sem tudjuk elgondolni. Jézus nem tért vissza testi valójá-

ban, hanem a transzcendens létezésbe lépett át a feltámasztás révén, és a tanítványok vele nem találkozhattak másképpen, mint ahogy azóta is minden követője találkozhatik Jézussal, az ugyancsak transzcendens emberi lélekben. A tanítványok, illetve az evangélisták az átélte sugalmazásokat fogalmazták meg. A mátéi megfogalmazás nyelvezete is jelzi, hogy az nem származhatott Jézustól magától, aki ilyen módon a saját nevében való keresztséget írta volna elő, magát az Atya mellé állítva. Határozott ellenérvet jelent az a körülmény is, hogy a tanítványok a húsvét és a pünkösd felől visszatekintve sem ismerték és gyakorolták a Máténál olvasható keresztségi formulát, amit bizonyára nem mellőztek volna, ha közös élményben magától Jézustól kapták volna. Mindez arra a következtetésre vezethet, hogy vagy csak Máté evangélista saját forrása utalhatott erre a formulára, vagy pedig későbbi betoldásból keletkezhetett, feltehetően már a korai gyülekezetek körében, de nem az apostoli körben és időben, hanem csak azt követően.

A Máté-evangélium keresztségi formulája és a szentháromsági dogma nem állíthatók olyan kapcsolatba, mintha az evangéliumba a már kialakult háromságos hitelv épülhetett volna be. Ilyen állítás, vagyis hogy a dogma már az evangéliumi hagyományban, majd az evangélium megírásakor már létezett volna, nem állhat meg. Ellenkezőleg, a Szentháromság tana csak két évszázados – főképpen a görög gondolkodás kíséretében végbe ment – érlelődés során született meg. Ez a dogma a kereszténységben tehát lépcsőzetesen épült fel, és csak a 4. századi egyetemes zsinatokon a hellenizmus behatolásával került túlsúlyra, ami az evangéliumoktól még nyilvánvalóan teljesen távol állt. A Háromságos Egyisten hitelvének a Máté-evangélium keresztségi formulájával való alátámasztása mindenképpen anakronizmus lenne. A keresztény hit valóban három olyan pilléren nyugszik, amelyek egyike sem hiányozhatik, nevezetesen az élő Egy Istenen, Jézuson a Krisztuson és a Szentlelken. A kereszténységen belüli felekezeti tagoltságban a fő vízválasztót a Hármasság tagjainak egymáshoz viszonyított helyzete és kapcsolata jelenti. Ez a kapcsolat nem volt és nem lehetett változatlan az eltelt két évezred folyamán, és a korunkban újra felismerhető megújuló útkeresés fontos vonása az evangéliumi kijelentés korabeli és most időszerű üzenetének újraértelmezése. Az evangéliumokhoz szorosabban kapcsolódó keresztény hit fokozatosan elszakadni kényszerül a Niceában és a követő egyetemes zsinatokon egykor győzelemre jutott, de korunkban már inkább problematikusnak bizonyult hitelvektől.

A keresztségnek az evangéliumi korban betöltött szerepéről és formulájáról maguk az evangéliumok – egyetlen kivételtől eltekintve – semmit nem írnak, minthogy sem Jézus, sem a tanítványok nem kereszteltek. A keresztény keresztség eredetét, valamint tartalmát és formuláját az apostoli korban kell tehát keresni, amire az Apostolok Cselekedeteiről szóló lukácsi könyv, valamint Pál apostol levelei kínálnak lehetőséget.

„Forró csók Istentől, hogy csak az igazságot prédikáljam” (Dávid Ferenc)

(A Testvéregyházközségek Bizottságának gyűlése
2000. március 22–26., Newton M. A.)

Harmadik alkalommal került sor a Testvéregyházközségi Bizottság megrendezésére – úgy, hogy második alkalommal – a kelet-európai országok is részt vehettek ennek munkálatain. (Románia és Magyarország képviselői is jelen lehettek.) A munkálataikra 2000. március 22–26. között került sor, a Boston melletti Newton egyik szép konferenciaközpontjában.

Az erdélyi Unitárius Egyház képviselőiben jelen voltak: Kiss Alpár, baróti lelkész (háromszéki képviselő); Kriza János, kidei lelkész (Kolozs-tordai egyházkör képviselője); Mezei Csaba, ádamosi lelkész (Küküllői egyházkör képviselője); Kelemen Levente és felesége, Éva, okládi lelkész (székelyudvarhelyi egyházkör képviselője); valamint Kászoni József budapesti lelkész (Magyarországi Unitárius Egyház képviselője).

Fent megnevezettek első, illetve második alkalommal képviselik egyházköreiket, és a Magyarországi Unitárius Egyházat, mint kapcsolattartókat a nyugat-keleti nemzetközi munkálatokban.

A szívélyes és meleg fogadtatást követően, a bostoni repülőtéren alig keveset időzve, utunkat egyenesen Boston belvárosába irányítottuk, hogy ha csak kevés időre is, de meglátogathassuk dr. Gellérd Juditot, aki jelenleg a harvardi egyetem teológiai karának hallgatója. Megesodálva azt a gyönyörű környezetet, ahol a sokunk Zizije él és dolgozik, folytattuk utunkat Newtonba (Boston egy szuburbánus része), ahol a másnapi munkálatokra készülhettünk fel.

A szervezési munkálatok és annak koordinációs tevékenysége Cathy Cordes nagyszerű hozzáértését és rátermettségét dicséri. Az ő körültekintő szervezésének eredménye, hogy nagyszerű, emlékeztető istentiszteleteken, gördülékeny, egész napi gyűléseken vettünk részt úgy, hogy közben a személyes beszélgetéseknek, régi kapcsolatok megerősítésének, újak teremtésének is helye volt.

A szerdai munkálatokon részt vettek az erdélyi képviselők mellett, John Gibbons, a bizottság elnöke (USA); Cathy Cordes (USA); Gretchen Thomas (Svédország); Sue és Rod McLeod (Canada) képviselők.

Az Egyesült Államok részéről összesen 43 képviselő volt jelen a munkálatokon, az Államok legkülönbözőbb országaiból.

A délutáni tevékenységet Richard Fewkes lelkész nyitotta meg azzal az emlékeztető és dinamikus istentisztelettel, amelyre alulírott most is kellemesen gondol vissza. Nevezett lelkész több alkalommal járt az eddigiekben a Fehér-Nyikó mentén, Kadácsban és nagyszerű tapasztalatokkal rendelkezik arról, mit jelent erdélyi, magyarországi és amerikai unitáriusnak, illetve unitárius-univerzalistának lenni. Ő idézte a jól ismert Dávid Ferenc-i megfogalmazást, írásom mottóját „Forró csók Istentől, hogy csak az igazságot prédikáljam”. És ehhez tette még azt a bibliai idézetet: „... mert az igazság szabaddá tesz titeket.” Gondolatai annyira megérintették a hallgatóságot, hogy az istentiszteletet követő bemutatkozást is ennek a hatása alatt tettük meg. Valóságos önvallomások özöne, őszinte megnyilatkozások egész sora abból indult ki, hogy ki, hol és mikor kapott „forró csókot Istentől” hívása, küldetése gyakorlására.

Alig sikerült az időt koordinálnia Cathynek, hogy a vacsora kezdeti idejéhez igazodni tudjunk. A vacsorát követően Linda Lu Shui és Cathy Cordes szociális kérdésekkel foglalkozó előadását hallgathattuk, amit az esti istentisztelet zárt.

A következő napon az ún. szekciógyűlésekre került sor, vagyis azokra a beszélgetésekre, amelyeken kiértékelődött a testvéregyházak közötti kapcsolattartás milyensége. Alulírott Sue és Rod McLeod kereste meg a konferenciaközpont egyik csendes zugában, ahol elemeztük és kiértékeljük a magyarországi és kanadai testvéregyházközségek közötti tevékenységeket. Köztudott ugyanis, hogy a Magyarországi Unitárius Egyháznak legtöbb

A találkozó magyar résztvevői

testvéregyházközsége Kanadában van, természetesen azonban kivétel is van ezen „törvény” alól, hiszen akadnak olyan egyházközségeink is, amelyeknek társegyházközsége az Egyesült Államok területén létezik. A kapcsolattartás általánosan jónak mondható. Vannak olyanok, akik eredménnyel tartanak kiváló folyamatos kapcsolatot partneregyházközségeikkel, és vannak, akik kevésbé, sőt egyáltalán nem. Az, hogy milyen egyházközségtől egyházközségig a közös tevékenység, annak a függvénye, hogy ki hányszor tud írni, és milyen közös programot tudtak az eddigiekben kifejezni, vagy milyen elgondolásaik vannak a jövővel kapcsolatban.

A bizottság munkálataiban súlypontos kérdéseknek bizonyultak még a következők:

- a bostoni UUA egyházi központ és a PCC (Testvéregyházközségi Bizottság) kapcsolata,
- pénzügyi kérdések megbeszélése,
- a PC News (a Bizottság újságjának évenkénti három alkalommal megjelenő kérdése, annak folyamatos kiadása),
- lelkészi javadalmazások kiegészítésének kérdése (erdélyi és magyarországi lelkészek részére egyaránt),
- zárandokcsoportok fogadása, közös programok szervezése,
- a Magyar Millennium alkalmával szervezett programok 2000. augusztus 19-20-ai rendezvényein való részvétel stb.

A munkálatoknak szombaton lett vége hivatalosan, amit egy közös autóbussz kirándulás fémjelzett. Boston belvárosát és annak külső területeit tekintettük meg egy jól szervezett városnézés keretében. A gyönyörű világváros, annak ellenére, hogy óriási munkálatok, felújítási, átépítési tevékenységek tömkelege zajlik benne, mégis csodás képet mutatott az alkonyati és későbbiekben esti városképben.

Az aznapi együttlétet egy közös vacsorán való részvétel zárta.

Másnap délelőtt a bostoni „First and Second” unitárius templomában vettünk részt egy páran az aznapi istentiszteleten, de sokan – főleg a más államokból érkezettek – a délelőtti órákban már indultak vissza rendeltetési helyeikre.

A Testvéregyházközségi Bizottság lehetővé tette minden közép-európai képviselő részére, hogy egyhetes időre látogatást tegyen testvéregyházközségénél. Így sikerült alulírottak is meglátogatni az Ohio államban lévő clevelandi „West Shore” partneregyházközséget, és annak vendégszeretettel élveznie.

Ez azonban az ott töltött időnek egy másik fejezete.

Kászoni József

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Brózer Péter (? –1695)

Brózer Péter egyike azoknak a XVII. században Kolozsvárt élő szász unitáriusoknak, akit – mint naplórót – Jakab Elek fedez fel és ismertet a Keresztény Magvetőben „Brózer Péter élete és krónikája” címmel (1895.).

Az Erdélyben élő szászokról, tekintettel, hogy velük az Unitárius Élet 1999. január-februári számában, Linczegg János unitárius királybíróval kapcsolatban már foglalkoztunk, itt – az ismétlés elkerülése végett – nem szólunk.

Ami Erdély és benne Kolozsvár korabeli történetét illeti, arról az alábbi ismerettel rendelkezünk:

A még független, de végnapjai felé közelgő erdélyi fejedelemség legjelentősebb városa az a Kolozsvár, amely Brózer Péter munkásságának is színhelye. Kolozsvár, a hozzávetőlegesen 8000 lelket számláló vásárváros magas szintű kézműiparral rendelkezik, amely a XVII. század elején beálló politikai változásoknak köszönhetően a szellemi és anyagi föllendülés útjára lép. A sokat ígérő fejlődésnek II. Rákóczi György 1657-ben megindított lengyelországi hadjárata vet véget. A teljes kudarccal végződő hadjáratl kezdettől veszi egy olyan ötéves időszak, amely a török-tatár hadak betörésének eredményeként a fejedelemség értékeinek romba döntését és a lakosság számának csökkenését eredményezi.

Magát Kolozsvárt is olyan megpróbáltatások érik, amelyeket csak hosszú évtizedek során képes kiheverni. Gondolhatunk itt Brózer egyik naplóíró elődje, a szintén unitárius Linczegg János följegyzéseiben megörökített szilisztriai basa és a tatár kán közös dúlására, amely békés polgárok ezreinek elhurcolásával és 38.000 tallér, aranyos kupák, posztófélék és értékes fegyverek kiszolgáltatásával ér véget. Ezt követi 1660 májusában a budai basa, Sejdí Ahmed dúlása, aki Kolozsvártól nyugatra, Szászfenes és Gyalu között ütközik meg a maradék erdélyi hadakkal. A kivetett hadisarc, a több hélig Kolozsvár körül táborozó törökök élelemmel való ellátása stb. maga után vonja a város birtokainak elzálogosítását. A város anyagi kiszolgáltatottságát fokozza a fejedelmi szék megnyeréséért folytatódó belső küzdelem, amelyet a török pártfogolta Kemény János ellen föllépő Apafi Mihályt segítő, császári csapatok jelenléte idéz elő. Az új fejedelmet segítő német csapatok három évig tartó kolozsvári jelenléte csak a város hanyatlását segíti. Amikor 1660-ban Várad török kézre jut, megszűnik Kolozsvár végvár jellege, azaz önkormányzata és bíraskodási hatásköre, s anyagiak hiányában saját védelmét sem tudja ellátni. A város hanyatlásához hozzájárul a nyári viharokkal fellépő többszöri tűzvész, mint pl. 1632, 1655, 1697-ben, és azok a járványok, elsősorban a pestis, amely ellen az akkori fejlett orvostudomány még nem tud eredményes módon védekezni. 1683-tól, Bécs sikertelen ostroma óta, a törököt visszaszorító hadműveletek során, 1687-ben Kolozsvárt ismét német katonaság szállja meg, amely eltartásának terhe, hatáságainak sorozatos visszaélése lényegesen hozzájárul Ko-

lozsvár hanyatlásához. Múltán örökíti meg rövid tömörséggel Brózer naplója ezt az időszakot ekképpen: „Rajtunk laknak, s nyomorgatnak”.

Ami a kolozsvári központú Unitárius Egyház korabeli életét illeti, magán viseli annak a „dési egyezés”-nek bélyegét, amely hitelvi módosításokra készíti. Így többek között előírja Jézusnak isteni tisztelettel történő imáadását, az Atya, Fiú és Szentlélek nevében történő keresztelest és a vallási tartalmú könyveknek a fejedelmi cenzúra alá bocsátását.

Brózer idejében az Egyház élén egymást követően Beke Dániel, Járai János, Koncz Boldizsár, Szentiványi Markos Dániel, Bedő Pál, Nagy Mihály és Almási Gergely Mihály állnak, s próbálják – több-kevesebb sikerrel – az egyházi életet a felszínen tartani. Az említett – hozzávetőlegesen – fél évszázadot felölelő időszak alatt következik be a Lengyelországból kiűzött unitáriusok Erdélyben történő letelepedése (1660), a képviselői alapon szervezett – első – Kissároson tartott zsinat (1669), a Lipót-féle hitlevél életbeléptetése (1692), az ellenreformáció beindulása, a kolozsvári unitárius főiskola óvári épületének elvesztése (1693) és a Kmita Andrásné-féle nyomda felállítása.

A kolozsvári iskola élén a porosz származású, leideni egyetemen tanuló Baumgartner Bálint, a későbbi orvosi gyakorlatot folytató Rákosi Boldizsár, a Leidenben tanuló Szentiványi Márkos Dániel és Jövedécsai András állnak, kik a szintén külföldi tanulmányutató és időközben hazatérő tanárok segítségével végzik az ifjúságnak egyházi pályára való felkészítését.

A Brózerrel foglalkozó kevés irodalomból nem derül ki, hogy a kolozsvári szentpéteri vagy az ún. „nagyobb iskola”-nak volt-e a növendéke, főleg, hogy mely években. De naplóját és családi körülményeit véve figyelembe, valószínűleg a „nagyobb iskola” növendéke, hiszen többségükben az ebből kikerültek töltik be azokat a városi tisztségeket, amelyre a közbizalom emeli.

Brózer Péter az alapvető tudományok elsajátítása után, a családi hagyományokhoz híven, az aranyműves pályát választja. A szükséges inasévek, vándorlás és mestermunka elkészítése után, mint az aranyműves céh tagja sorakozik fel Kolozsvár polgárai közé. Céhbeli működése ismeretlen. Ha azt nézzük, hogy apja, István, olyan remekmű alkotója, mint a kolozsvári egyházközség „Rákóczy-kelyhe”, és több, a város életében fontos hivatalra is megválasztott polgára, mindez arra enged következtetni, hogy fia is felülmúlja a céh általános képességű tagjait. Ezért választják be 1679-ben a város sorsát intéző 100 férfiak tanácsába, 1680-ban határbírónak, 1681-ben serbírónak, 1684-ben adószedőnek, 1685-ben fiscalis direktornak, 1687-ben az egyház jószágfelügyelőjének, 1690-ben hites ülnöknek, majd senatornak. Hogy hivatali tisztségeiben hogyan állja meg a helyét, azt mutatja mindig magasabb és felelősebb tisztségre való megválasztása, ami egyéni ér-

vényesülésén túl egyháza megbecsülését is jelenti. Hogy Brózer a város védelmében hogyan veszi ki a részét, az sem a róla szóló irodalomból, sem naplójából nem derül ki. Mindössze annyit tudunk, hogy 1682-ben ott van Apafival a főleki vár ostrománál, s annak bevételét követően október 2-án érkezik haza.

Jakab Elek Brózer naplója alapján úgy tudja, hogy három leánygyermekét hagy hátra: Katát, Máriát és Borbálát, kik a három Gálffi-testvérhez: Mihályhoz, Györgyhoz és Pálhoz mennek férjhez.

Brózer jó anyagi körülményeire hagyatékából lehet következtetni. A vagyon megosztásakor – írja Jakab Elek – mind a három testvérre jut 100 arany, 800 ezüstpénz, 12 rendbeli ágynemű, sok értékes házi eszköz, jószág, gazdasági felszerelés stb., ami azt mutatja, hogy Brózer a középnapyságú polgárok sorába tartozik. Jakab Elek a pénzszerűségben lévő időben e hozományt oly nagyra értékeli, hogy megkísérli vele kapcsolatba hozni a Gálffi-család vagyoni fellendülését is.

Brózer az irodalomban a naplóírás révén válik ismertté. Maga a „Napló” három kortárs, Auner Márton, Brózer Péter és Gálffi Mihály följegyzéseit tartalmazza 1663-tól 1720-ig. Ebből Brózer följegyzései az 1679–1694. évre vonatkoznak. A „Napló”-t a „Kolosvári emlékirók 1603–1720” (1990) című munka jegyzetekkel ellátója, Pataki József szerint, Brózer halálával Gálffi Mihály öröklé és folytatja, s későbbi leszármazottja Gálffi Endre Székelyudvarhely főjegyzőjének tulajdonaként marad fenn. Azonban az eredeti kézirat a világháború alatt megsemmisül, így ma már csak a későbbi kiadásokból ismert. Így Jakab Elektől, aki a Naplót a Keresztény Magvetőben (1895) adja közre. Ebből közli 1987-ben Bálint István János a „Kincses Kolozsvár” című munkában Brózer naplóját. A második kiadás Lukinich Imre nevéhez fűződik, aki 1903-ban az Erdélyi Múzeumban teszi közzé a Naplót. Ezt követi 1990-ben a „Kolosvári emlékirók 1603–1720” című munka, amely magába foglalja Brózer naplóját is. E munka bevezető tanulmányának írója, Bálint József, a városi emlékirodalomról szólva elmondja, hogy az emlékirat-irodalomhoz a humanizmus, illetve a reformáció nyit utat, amikor is divattá válik az érdekesnek ítélt események megörökítése, mégpedig előbb a világi főurak, később már az írástudó városi kézművesek közremű-

ködésében is. Ha elfogadjuk, hogy a naplót – bárki is az írója – az eseményeket, mint szemtanú, vagy személyes résztvevő rögzíti, akkor is figyelembe veendő, hogy a napló íróját az a szándék is vezeti, hogy tisztázza jelenlétét az események értékelésében, azaz följegyzésén keresztül nemcsak a kor eseményeit, hanem saját életét is megértetni akarja. Mivel az író célja az eseményekben saját szerepének tisztázása is, azért figyelmet érdemlő benne a történelmi hűség kérdése.

Az erdélyi magyar nemzetiségű naplóírók följegyzéseiben egybefolyik a saját, a családjuk, a városuk és az országrész története, s ez kitűnik ifj. Heltai Gáspár, Segesvári Bálint, Linczeigh János, Szakál Ferenc és más unitárius naplóírók följegyzéseiből is. Velük szemben Brózer csak keveset mondó családi följegyzésekre szorítkozik, de olykor időt szentel városra, sőt Erdély történetének megörökítésére is. Amit följegyez, kemény és tömör, olykor balladaszerű ismétlés. Önmagában nem túlméretezhető érték, de hozzásegít úgy a szerző magánéletének, mint a körülötte zajló élet jobb megismeréséhez.

Brózer Péter – amint arról Herepei János „A házsongárdi temető régi sírkövei” című munkájában tudósít (1988. 337. oldal) – életét 1695. augusztus 12-én fejezi be, és ugyanazon hó 25-én kerül sor temetésére a házsongárdi temetőben. Amint Herepei írja, a halálesetet megörökítő, az unitárius kollégiumi seniorok könyve azt is tudtul adja, hogy temetésére a diákok a halottat dicsőítő versek írásával is kiveszik a részüket, s ezért az özvegytől 3 Ft és 15 dr-t kapnak.

Herepei János másik jelentős munkája az „Adattár a XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez” című III. kötete (1971. 232. oldal) főlemli, hogy Brózer halálakor temetési kartát (ma gyászjelentést) adnak ki, amelyből az is kiderül, hogy a temetés lebonyolítója a szabó-céh, amely az elhantolásért 2 Ft-ot számít fel.

Ennyit a XVI. században élő unitárius naplóíró életéről. A róla való megemlékezés szolgáljon ösztönzősül azoknak, akik szükségesnek tartják a jelen események megörökítését, már csak azért is, hogy az utókor jobban eligazodhasson a jelen történetében.

Kelemen Miklós

Anyák köszöntése a hódmezővásárhelyi gyülekezeten

Kedves Olvasó!

Mécs László: „Az anyák” c. verséből idézem a következőket:

„Mosolygása édes ünnep: rávilágít minden bűnnek gyökerére: mint kitűnnek este mind a csillagok, hogyha holdjuk fölragyog”.

Nos, kedves olvasó! Az idézethöz vett módon ragyogtak fel a virágbomlásban tündöklő májusunk első vasárnapján, gyülekezetünk édesanyái is! A májusi illattal, napfénnel telített anyák napi vasárnapi délelőttön, kézen fogva, ragyogó tekintettel hozták a pirosra hevült arcú, egészséges gyermekeiket anyák napi istentiszteletünkre.

Virágcsokrokat szorongató lányok, fiúk a felnőttekkel együtt vettek részt az ünnepi istentiszteleten. Virágcsokraikkal a kezükben, a versek hibátlan elmondása után nyújtották át virágcsokraikat – kölcsönös, boldog ölelés, csókolások közepette – édesanyáiknak. A simogató anyai kezek végigsiklottak a boldog gyermeki arcokon. A szülők és a gyermekek arcait az öröm glóriája árasztotta el. Mint mindenkor, úgy ebben az évben is ez volt az anyák napi köszöntésnek helyi szelleme, a *genius loci* a hódmezővásárhelyi gyülekezetben.

Gergely Sándor
presbíter

Egyházközi találkozók Budapesten

Beszélgetés *Barabás Tamással* a Krisna tudatú hívők közösségének lelkészével, az egyházközi kapcsolatok ügyvivőjével

Honnan jött az ötlet ennek a programsorozatnak a megrendezéséhez?

Régóta érlelődött bennem egy ilyen kezdeményezés. Mivel már több helyen megfordultam a világban – jártam Európában, Indiában – láttam, hogy a különböző kultúráknak egymás mellett kell élniük. Úgy éreztem, hogy valamit tennem kell nekem is, hogy az egyének szintjén elősegítsem egymás megismerését, hogy ezáltal könnyebb lehessen az együttélés. Így jutott eszembe a különféle vallások között, képviselőik, lelkészek között elindítani egy ilyen programsorozatot. A konkrét ötlet pedig, hogy egymást látogassuk meg, egy reggel a templomban, imaidő alatt született meg bennem. Ez valamikor tavaly ősz tájékán volt. Mivel 1993 óta vallásközi kapcsolatokkal foglalkozom, ezért sok mindenkire ismertem a különböző felekezeteknél és szerencsémre partnereket is találtam.

Mit szoltak az ötletedhez a közösségekben? Nem féltetek attól, hogy beengedjétek másokat a szertartásokra, részt vegyenek külsősök valamelyik programokon?

Nem, sőt talán inkább abban a tekintetben volt félelem, hogy mivel keresztények is jönnek, számukra talán nehezen lenne értelmezhető, feldolgozható ez a meglehetősen más kultúra. Felmerült az a gondolat is, hogy inkább egy „gyengített” programot tartsunk szertartás nélkül. Végül is arra jutottunk, hogy aki eljön, azért jön el, mert szeretné látni, hogy milyenek a Krisna hívők, így a maga eredeti valójában mutattuk meg a Krisna tudatot.

Hogyan válaszoltak a megkeresésre a többiek? Egyáltalán mi alapján választottad ki, hogy melyik nyolc vallási közösség mutakozzon be?

Elsősorban a történelmi világvallásokat, különösképpen az iszlámot, buddhizmust, kereszténységet, hinduizmust szerettem volna összehozni. Zavarban is voltam a kereszténységnél, hogy mely egyházakat keressék meg. Mivel egy elfogadható idő-intervallumba kellett elhelyezni ezt a programot, a katolikus, buddhista, evangélikus, református, unitárius, iszlám egyházakra esett a választás. Így is az eredeti egy hét helyett, kilencnapos lett a rendezvény. Részemről szerettem

volna még a metodistákat is meghívni, akik nagyon nyitottak voltak erre a kezdeményezésre. De végül is úgy döntöttünk, ez egy jó kezdet, ha életképes lesz jövőre még többen kapcsolódhatnak be.

Volt esetleg valaki, aki nem vállalta a közös szereplést, aki fenntartással fogadta ezt a kezdeményezést? En úgy láttam, hogy bizony a nagy történelmi egyházak képviselői kevesebbet vendégeskedtek a többiekénél.

En azt hiszem ez a kezdeményezés egy teljesen új felfogása a vallások közti párbeszédnek, hiszen eddig csak az ökumené létezett. Valahol most érett meg a világ erre. Ebben a pápának is nagy szerepe van, aki most külön hangsúlyozta Jeruzsálemben, hogy a világvallások közötti párbeszéd is induljon meg végre, és a második vatikáni zsinathoz képest legyen erőteljesebb. Amit én tapasztaltam a keresztény egyházaknál az, hogy van egy modern, haladó irány, amely fel akarja venni a ritmust ezzel a globalizálódó világgal. Emellett létezik egy másik szemlélet is, ahol sokkal inkább hangsúlyozzák azokat a tradicionális és közösségi értékeket, amelyek kétségkívül a kereszténységnek nagy értékei és nagy kincsei, és bizonyos mértékben tényleg veszélyben vannak. De ez természetes. Minden korban voltak konzervatívabbak – és ez nem pejoratív jelző –, a hagyományos felfogáshoz ragaszkodók.

Tehát azt mondhatjuk, hogy van minden közösségben egy csoport, akiknek tetszik az ilyesfajta közeledés, és vannak, akik idegenkednek ettől és a hasonló kezdeményezésektől.

Mi úgy fogalmaztuk meg, hogy ez egy bátorítatlan kéznyújtás egymás felé. Látva a tapasztalatokat, úgy tűnik, hogy a többi oldalról is elindultak a kezek, így a következő években, az egyházakon belüli nagyobb publicitással ennek folytatása is lehet.

Számomra meglepő volt, hogy a katolikus egyházból éppen a jezsuiták vállalták a részvételt, mert kívülről talán ők a legszigorúbb és legmerevebb csoportja a katolicizmusnak. Sajgó Szabolcson keresztül, személyes ismeretség révén kerültek ők be, vagy ők látták meg azt a bizonyos ki nyújtott kezét?

Azt látni kell, hogy a történelem során a jezsuita rend óriási tapasztalato-

P. Brueghel: Bábel tornya

kat gyűjtött a más kultúrákkal való érintkezésben. Ehhez kapcsolódott a személyes ismeretség Sajgó Szabolccsal, aki már több alkalommal is járt Indiában, és a buddhizmust is jól ismeri. Ami nagyon érdekes volt nekem, mint Krisna hívő számára, hogy a jezsuiták mesterei annak, hogy mindent megfigyeljenek, és aztán lefordítsák azt keresztény nyelvre. Majd azoknak a személyeknek, akik éppen a hinduizmus liturgiájában fedezik fel a transzcendenciát – azaz számunkra Krisna hívőknek is – úgy el tudják magyarázni a keresztény liturgiát, hogy az számukra is vonzóvá válik. Gondolok csak arra a hamupötyyre, amit kaptunk a „Porból lettél, porrá leszel” idézettel a hamvazó-szerdai szertartáson. Klasszikus hindu szokás is – Indiában a házasságkötések, esküvők, a papi ceremónia után –, hogy tesznek egy ilyen pötytyöt mindenkinek a homlokára. Ez is egy „közös pont”. Lenyűgöző volt számomra ez a fajta hozzáállás. Azt hiszem a keleti vallások tagjai között így sokkal több hívet szerzett a katolicizmus, mint ha vallás-filozófiai vitát rendeztek volna.

Gyakori kritikaként hangzik el az ilyen rendezvényekkel szemben, hogy a megismerésen túl egyfajta misszióra is lehetőség van, vagyis, hogy meghúzódhat az ilyen programok mögött az a szándék is, hogy áttérítsük egymás embereit. Mit gondolsz erről?

Az alapvető célja ennek a rendezvénynek egymás megismerésen túl az ifjúság toleranciakészségének fejlesztése volt. Ne csak egyoldalú vallási ismeretük legyen, ők maguk is kedvük szerint betekinthessenek a különböző vallások életébe. Ezért az egyetemeken, főiskolákon is meghirdettük ezt a programsorozatot, többen – szociológus-, filozófus-, történészhallgatók – el is jöttek. Ezen volt a hangsúly. A kerekasztal-beszélgetésen már nagyon sok fiatal vett részt. Az pedig, hogy valamelyik fiatal megtalálja azt a világmagyarázatot, ami számára a legszimpatikusabb, szerintem egy örömteli dolog, hiszen ezzel valami maradandó értéket fogad az életébe. Ebben az értékválságos időszakban ez egy nagy eredmény. De semmiképpen sem az a cél, hogy áttérítsük egymás híveit. Ezt, azt hiszem, sokkal dinamikusabban is meg lehetett volna oldani.

A magunk megmutatása, idegenek beengedése sokak szerint egyfajta veszélyt is hordoz magában. Szimpatikusabb lesz az idegen, új kérdések merülhetnek fel, amire nehéz választ adni. Ezért nem mernek nyitni nagyon sokan.

Igen, ez a felfogás él. Mindig is lesznek olyan erők, aki úgy gondolják, hogy az ilyenfajta kezdeményezések egyfajta hígulást okozhatnak. De én ezt úgy gondolom, úgy vezettem le, hogy a Bibliát, a Bahagavad-Gitát lehet úgy olvasni, hogy az ember szó szerint olvassa, és kizárólag e szerint a zsinórmérték szerint figyeli a világot. Vagy pedig úgy nézi az ember a világot, hogy itt vagyok én, és itt vannak az én értékeim. Fontos számomra: a szeretet, a tisztelet, az alázat, a szülők szeretete stb. Aztán megnézem, hogy ki más van a társadalomban, aki ugyanezeket az értékeket vallja. Illetve azt, hogy az a személy, aki ezt vallja, milyen em-

ber. Lehet, hogy éppen nem is vallásos, vagyis nem egy vallás segítségével jutott el arra a meggyőződésre, vagy hívő, aki a hinduizmus, buddhizmus, az iszlám vagy éppen a kereszténység segítségével jutott el ezekhez az értékekhez. Ez mindenképpen lehetőséget kínál arra, hogy megosszam a tapasztalataimat, az értékeimet, és kicsit talán tanuljak tőle. Látom az ő elszántságát. Például azt, hogy milyen lelkesen prédikálja a hitét. Ezt látva én is komolyabban fogom venni a saját hitem. Persze az is lehet, hogy elbizonytalanodom és áttérek a másik hitre, de eddigi hírek szerint erre még nem volt példa. Nagy megtérésekről nem hallottam ez után a rendezvény után. Viszont nagyon sokan mondták, hogy de jó, hogy volt, magamtól nem mentem volna el, de így bementem és nagyon érdekes és szép volt.

Neked személy szerint mi volt a legnagyobb élményed, mivel gazdagodtál a kilenc nap alatt?

Mindegyik nap kaptam valamit. Az unitárius egyházban a kicsit reneszánsz hangulat, a nagyon mély történelmi gyökerek, a kultúra, Erdély fogott meg. A buddhistáknál nagyon érdekes volt a szertartás, a zen buddhista közösség, akik egy szép imát mutattak be. Nagyon megérintett az a teljes koncentráció, az elszántság, ahogyan végzik a szertartásaikat. Az evangélikusoknál, reformátusoknál a lelkészek derűje tetszett nagyon. Nem is gondoltam volna, hogy ilyen mély történelmi gyökerű dalaik, énekeik vannak. Valahogy a reformáció korának hangulatát tudták nekem odavarázsolni. A jezsuitáknál az a hihetetlen nagy szakértelem, ahogy minden kérdéshez értő módon hozzá tudnak nyúlni, mindent le tudnak fordítani, és nem vesznek el mellette a hitüket Jézusban. Az iszlám közösségnél sajnos nem tudtam ott lenni, de tőlük egyértelműen az elszántságot, a hitük igazában való szilárd meggyőződést lehet eltanulni. A zsidó hitközségnél tett látogatás pedig arra a felelősségre ébresztett rá, hogy milyen tragédia történt a zsidósággal. Hogy a harmincas években is ülhetek így emberek, mint ahogyan mi ülünk itt, és utána egy évtizeddel nem volt már zsidóság. Túl kell lépni a hétköznapi korlátoltságainkon, és meg kell tanulnunk a másokban az „embert” látni. A kerekasztal-beszélgetés pedig szenzációs volt. Jó példa arra, hogy lehetséges a különféle világvallások képviselői között a békés eszmecsere. Ennek van jövője.

Lesz akkor folytatás? Hogyan képzeled el a jövőt?

Igen, mindenképpen szeretnénk, hogy azok a lelkészek, akik részt vettek a rendezvényen, összejönnének, és jó kis teológiai disputákra kerülhetne sor. Aztán tisztázni kellene a félreértéseket is, eloszlatni az előítéleteket. Ez egy kötetlenebb folytatás lenne. Aztán két nemzetközi szervezet is szeretné megalapítani hazánkban helyi szekcióját. Az egyik az unitáriusokat is tömörítő IARF, a másik pedig az United Religion Initiative. Folytatás pedig jövőre újra ugyanitt. Ahogy van ökumenikus imahét, legyen minden évben világvallások hete is.

Köszönöm szépen a beszélgetést.

Sz. A.

Gondolatok a vallásközi nyílt napok kapcsán

Ki ne rácsájt volna már közülünk a reklámokban olyan sokat hirdetett M&M csokigolyót. Azt a sok különböző színű – piros, sárga, kék, zöld, lila – golyót, amelyek belülről csokival vannak megtöltve. A napokban én is vettem magamnak, s mivel valahol várakoznom kellett, kicsit jobban szemügyre vettem őket, eljátszadoztam velük. Tulajdonképpen teljesen egyforma az alakjuk és a töltelékük, így a lényeg mindenütt ugyanaz. Csak tarkaságukban, színükben különböznek egymástól.

Pont úgy ahogyan mi emberek. A lényeg mindenütt ugyanaz, ám kívülről nézve mi is ugyanolyan színes kavalkádot nyújtunk a szemlélőnek, mint ezek a golyók. Mindannyian mások vagyunk, ez a különbözőség pedig egész életünket áthatja.

Egyesek férfinak, mások nőnek teremtettek. Bőrünk színe is sokféle lehet: sárga, barna, fekete vagy éppen fehér. Méretünk, alkatunk, testi adottságaink éppen úgy, mint belső tulajdonságaink is mások és mások. Mint ahogy szemléletünk, a világ dolgaihoz való viszonyulásunk is. Különbözővé tette az élet. A hely, ahonnan származunk, a kor, amelyben élünk, mind-mind meghatározói ennek. Alakították a tapasztalatok, az élmények sora, amiket átélünk, a beteljesült és meg nem valósult álmok aránya. Ám a lényeg, csakúgy mint a csokinál, ugyanaz. Mindannyian emberek vagyunk, akiket Isten saját hasonlatosságára és képére teremtett, s akik magunkon és magunkban hordozzuk ezt a képet. És már ez a tény egységet kell, hogy teremtsen köztünk. Hogy a másikban, az ember-társban, felebarátban először a testvért lássuk meg. Hiszen ő ugyanannak az Istennek a gyermeke, akinek mi magunk is vagyunk, ez az a kötelék, amely összefűz bennünket. Az ember pedig tiszteli, becsüli, de elsősorban szereti a testvérét. Isten csodálatos ajándéka ez a képesség: a szeretet. A szeretet, amely jóságos, amely nem irigykedik, nem kérkedik, nem viselkedik bántóan. Amely nem örül a hamis-

ságnak, de együtt örül az igazsággal. A szeretet, amely elsősorban türelmes. Türelmes a másikkal szemben. Elfogadja – ha egyetérteni nem is mindig tud vele –, nem kezel ellenségként az ő meglátásaitól, véleményétől, hitétől eltérőket, s így szeretettel, érdeklődve tud a másik felé fordulni. Amely tudomásul veszi, hogy Isten akarata a sokféleség. Amely tudja, hogy „attól fenséges egy zenekar is, hogy mindenféle zeneszerszám van benne... vékony hangú és bőmbőlő... pergő és fújdogáló, sőt még cincogó is... Értől jó Isten az Isten, hogy e végtelen tarkaságot megengedje. És táplálja.” (Páskándi Géza)

432 éve Tordán már felismerték ezt az igazságot, sőt törvénybe is foglalták. Minden embernek joga, emberi joga, hogy szabadon vallhassa és taníthassa, amit helyesnek, igaznak itél. A hit legszemélyesebb ügyünk: Isten ajándéka, ahogyan ezt az efezusi levélben is olvashatjuk.

Isten végtelen és egyetlen, a hitek a felé vezető utak azonban sokfélék lehetnek. Olyan ez, mint egy hegy, amelynek a csúcsai felé számtalan már kitaposott és még meg nem hódított ösvény vezet. Mindenkinnek megvan a saját ösvénye a cél felé, amit meg kell találnia, és végig kell járnia, mert helyette ezt senki nem teheti meg. Sőt, míg ember lesz a földön egyre újabb és újabb utakat fedezünk fel.

Ez a sokféleség pedig jól megfér egymással, egymás mellett, ahogyan a sok színes csokigolyó is elfér egy tasakban. S ha ezt végre megértettük, közelebb kerülhetünk egymáshoz. Akkor könnyebb lesz azt észrevenni, ami összeköt bennünket, az elválasztó falak helyett. Akkor mi is átélhetjük milyen jó együtt imádkozni, meditálni egy katolikus vagy éppen egy Krisna tudatú hívővel, mennyi mindent tehetünk együtt ezért a világért. Akkor még sok ilyen hétre kerülhet sor. Adj a Isten, hogy így legyen!

Szász Adrienne

Szász Ferenc

Posztmodern mérföldkő (1)

a határtalan túlvilág
útszélkövén angyalka ül
lapozgatja a bibliát
jól érzi magát egyedül

gyümölcse őrzi így a fát
ha írmagja se menekül
szüzanya méhe egyfiát
ki majd urává lényegül

néha megrebben fehér szárnya
felröppenne és tovaszállna
ha nem béklyózná meg a távol

te ki száműzted hajdanán
istenem édes nagyatám
félek, hogy rátalál a vándor

Posztmodern mérföldkő (2)

akár a préselt vadvirág
ha rányítanak vértlenül
ledobja poros saruját
emlékké sose kényszerül

őriz egy titkot legbelül
és sokezemyit odaát
fiához egyként fényesül
éjszaka is és napvilág

a csonka hajszálgökök
sorsát a fák s az emberek
gyümölcse sose fejtí bár

a kószolatlan jó halál
ki szerre rendre megtalál
sem éhez minden gyermeket

Dávid Ferenc Egylet

A Dávid Ferenc Egylet ez évi első rendezvényét 2000. április 30-án tartotta a Hógyes Endre utcai templomban.

A megnyitó áhítatot **Orbókné Szent-Iványi Iona** főjegyző végezte, majd **Kovács István** teológiai tanár „A valláserkölcsei nevelés jelentősége és lehetőségei” címmel tartott előadást. Az előadás után **dr. Szabó András** és **Maczkó Mária** előadóművészek *Könyörgés* címen egy csodálatos irodalmi esetet adtak.

Az alábbiakban közöljük **dr. Lőrincz Ernőné Kelemen Ildikó** egyleti főtítkárról beszélt szavait.

A valláserkölcsei nevelés fontosságáról és lehetőségeiről mint nagyon időszerű, mondhatnám nemzetünk jövője szempontjából életbevágó kérdésként hallottunk ma itt kitűnő, gondolatébresztő előadást dr. Kovács István kolozsvári teológiai tanár, vendég előadónktól.

Dr. Szabó András előadóművész és Maczkó Mária népdalénekes gyönyörű irodalmi-zenei összeállításával mély katartikus élményt nyújtva kapcsolódott az előadáshoz.

Rendezvényünk zárszavára készülve elgondolkodtam azon, hogy milyen fájdalmas hiányra is figyelmeztet az, hogy a valláserkölcsei nevelés fontosságáról kell beszélnünk. Hiszen a nevelés princípiuma a jóra, a szépre, a testi-lelki harmóniára való vezérlés, ami a mi kultúrkörünkben mindig is egyet jelentett a keresztény erkölcsi világrendnek való megfelelésnek. Ezeréves kereszténységünk tanításai valamikor áthatották az élet minden megnyilvánulását, létünk el nem hanyagolható, megkerülhetetlen alapérzését jelentették.

A tízparancsolat olyan erkölcsi, magatartásbeli szabályozó, amely a társadalom kisebb és nagyobb egységeiben való együttélés sarkköve volt és maradt mindmáig.

Gondoljunk a valamikori (nem is oly távoli múltban) munkás és imádságos családok megtartó, erős nemzedékeket nevelő sokaságára. Költői sorok villanhatnak fel emlékezetünkben a komoly, az átélte ima megtartó erejével.

Hadd idézzem Arany János, fiához intézett, örökszép sorait:

*„Látod, én szegény költő vagyok
Örökül hát nem sokat hagyok
Legföljebb mocsoktalan nevet
A tömegnél hitvány érdemet,
Ártatlan szíved tavasz kertében.
A vallást ezért öntözgetem,
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.”*

S a nehéz sorsú Reviczky Gyula is az anyai örökség legféltettebb kincsét idézi szorongásai közben:

„Aranykötésű imakönyvet / Hagyott rám örökül anyám”.

És emlékezzünk egykori iskoláink „Ora et labora” – „Imádkozz és dolgozz” intésére, és ennek komoly, szeretetteljes betartatására, olyan erkölcsi világképet sugalmazva az életre készülő fiataloknak, amelyhez igazolni lehetett, és ha eltévelyedt valaki, meg is találhatta a visszavezető utat.

S gondoljunk a vasárnapok és ünnepnapok hangulatára, az Úr napjának megtisztelésére a családi készülődéssel, a népes templomok s az istentiszteletek méltóságára, amelyeket a gyermeki lélek még fel nem fogott, de elfogadott, hogy azután később érezze át egy közösség hitben, imádságban való összetartozásának jelentőségét.

Persze az élet soha sem volt ilyen idillikus, ahogyan én fájó nosztalgiával felidézni próbálom.

Tévelygések, megtorpanások az egyén, a társadalom, a nemzet életében bőven előfordultak. De a történelem viharai, az egymással szembefordulások, vétkek és vétlenpusztulások közepette az emberben mindig felsejlett a felismerés, hogy vesztesek vagyunk, újra meg újra elveszítünk valamit önmagunkból, éltető értékeinkből. Az erkölcsi értékvesztés fájdalma szólal meg az elhangzott könyörgésekben, de ott jajong Ady „magyarság verseiben”, a „homo moralis” magatartásban: embernek maradni az embertelenségben, a háború szörnyűségei közepette, és menteni valamit a veszendőkől. Őt idézve:

*„És élni kell ma oly halottnak,
Oly igazán szenvedőnek,
Kis beteg szívvel tengve-lengve,
Nagy kincseket, – akiket lopnak –
Bekvártélyoz béna szívébe
S vél őrizni egy szebb Tegnapot.”*

Úgy érzem, soha nem volt időszerűbb Ady üzenete, mint napjainkban. Hisz mi, akiknek a 20. században pusztító ideológiák foglyaiként adatott élnünk, s akiknek a szemünk láttára foszlottak szét, törtek diribdarabbá százados hagyományaink, éltető erkölcsi világrendünk, szívünkben mégis őrizünk egy szebb tegnapot, s tudjuk, hogy minden baljós tendenciával szemben – szétszórt kőveinkből kell újra építenünk a holnapot.

Ehhez újra erős családi fészkekre, a gyermekeket hitben megerősödött okosan nevelő szülőkre, a keresztény erkölcsi értékeket felvállaló, elfogadó, azt meggyőződéssel valló társadalmi környezetre, példát mutató, a szolgálatot önzetlenül végző nevelőkre, lelkesekre van szüksége megbolydult világunknak.

Kicsik és erőtlenekek vagyunk a nagy kihívással szemben – tudom. De a múlt kötelez, s úgy érzem, kis hatósugarunkban bármilyen csekély is az – amit tehetünk – nem lehet hiábavaló!

Ebben a szándékunkban erősíthet meg mindaz, ami ma itt elhangzott. Ehhez kérhetjük a mi jó Atyánk segítő erejét és áldását mindazokra, akik szívünkben s tetteinkben a jövő építőinek feladatát vállalják.

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen,
szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Ószabó István debreceni költő atyánkfia vallomása a költészetről

„Ne legyen olyan erő, olyan hatalom, amely ragaszkodásunk gyökereit kitépi; s hogy idegennek érezzük magunkat ott, ahol élünk, száműzöttek, ahol otthonunk van, gyökértelennek ott, ahol születünk. És ne csak lefelé, gyökereink törjenek egymás felé is, ha elvágják, újra összenőnek, eggyé forrva össze, ahogy Isten lényével egyszer minden lélek.”

Akár Csokonai, Fazekas Mihály, Szabó Magda és Veres Péter, én is a „Hortobágy mellyékén” születtem. A költészetben, amit első megszólalásomtól kezdve sokáig öntudatlanul műveltem, s amelyet némely bírálóm szerint szellemidézés, legenda-éhség, az őskeresés nosztalgiaja jellemzett, ehhez a költészethez számomra a környezetemben élő, kevés szavú pusztai emberek voltak az őstónzók. Anélkül, hogy tudtam volna, vagy tudtak volna róla, ők szólaltattak meg költőként. Az ő keremetükbe voltam zárva. Nem véletlenül írhattam le magát a szót olyan korán, ezt, hogy keremet. Később néztem utána, hogy megtudjam, mit jelent. Azt az erdei tisztást nevezték így őseink, ahol titokban áldoztak ősi isteneiknek. Ahol ezek a keremek voltak, ezeket a pogány magyarok által szentnek ismert erdőket a kereszténység elterjedése után „foresta sanctorum regnum” (szent királyok erdei) néven emlegetik okirataink. Árpád-házi királyaink a lappangó pogány vallásgyakorlat miatt lefoglalták, s a régi áldozó helyeken templomot, zárdát emeltettek. Egy ilyen keremetben születő, fölhangzó imáimnak tekintem naiv, archaizáló hangú első verseimet. Talán ha kötetben megjelenhetek volna, most boldogabb lennék.

„...vállalva bármilyen sorsot itt élek s hamvába végleg itt fűrődjön hazám.”

Engem ma is csak ideköt minden. Ritkán mozdulok ki. A fehér szikföld, a pusztaság számomra maga a jelen idejű világ. Mint költőnek pedig a tisztaság, a régi áldozóhely, amit még nem foglaltak le, hogy ott templomot, zárdát emeljenek. Azokat az embereket szeretem, akik – bárhol és bárhogyan – de zokszó és panasz nélkül élnek. Az olyanok, akikre gyermekkoromból szívesen emlékszem, a baj eredetének tartották a beszédet. Mindenben, ami monumentalitásával, titokzatosságával nyugtázott le a világban, a csendet fedeztem fel legelőbb. Úgy tűnt, mintha egy idegen bolygóról vándorolt volna át minden a földre, s én is csak azért vagyok, hogy kifürkészhetetlen rejteletet hagyva magam után, visszaemelkedjek a világ-egyetem ismeretlenségébe.

Ez a tényérnyi kis végtelen nyitott távlatot előltem; felfedeztem benne életem bibliai szimbólumát. Mert

angyalt teremtünk mindannyian képzeletünkkel önmagunknak, aki megszólít ott, ahol vagyunk: „Vedd le sarudat, mert a föld, ahol állsz, szent!” De több is ez talán, mint képzelet. Maga az igazság. A nyilvánvalóan elrejtett csodák fölismerése. A földre ejtett bot kígyóvá változása, a keblünkbe dugott kéz, amely megtisztul a leprától, a vérré változó víz meséi igaz oldalukra fordíthatók, saját tetteinkké lényegülhetnek át.

„A szavak varázslók. A szavaknak mágiájuk van. A helyén mondott ígérekhez képest minden néma és homályban marad.”

A hozzám közel állók és barátaim, akikkel a költészet révén kerültem kapcsolatba, sokszor mondják, hogy különös, régi szavak teszik egyénivé, sajátossá az én költészetemet. Kezdetől fogva tudatosan törekedtem arra, hogy mint eltemetett, rejtve lévő gyöngyszemeket, ezeket a szavakat tudatosan megtaláljam. A nyelv az ember. Ez a „hímes, szép patak”, a kultúra ősforrása, amelyből innunk kellett, hogy az alantasabb földi létből kissé magasabbra emelkedhessünk. Tudatában kellene lennünk, hogy ennél nincs nagyobb értékünk. Övnünk és ápolnunk kell, mert védelmet, de hatalmat is csak ez adhat egyedül nekünk. (Hatalmat, amely nem az uralkodás és alávetettség bestiális tervén alapul). Nem hiszek a nyelvi elszigeteltségben. A legkisebb bengáli törzs nyelve is megtartó erőn alapul, és ez a lényeg. Mint ahogy már ifjan se hittem semmiféle nyelvújításban sem. Már Balassi megmutatta a kishitű, féltehetségű és dilettáns újító uraknak, hogy szólhat költészet (de még milyen szólhat!) ezen a nyelven. A nyelvet egy nép teremti és őrizheti meg, legfőképp költői által. Az olyan írói által, mint Sütő András. (Nagyon veszendő érték ez: különösképpen azért, mert magyar. Mert itt és most is az akar maradni.) Hálával gondolok a papra, akit kamasz éveim idején szólított a szolgálat szülővárosomba. Ő volt az, aki meglátott és megszólított. Aki ráébresztett, hogy a hallgatás kiszolgáltatott tesz. Nem lehetünk némák. Valami tőlünk idegen, elnémíthatatlan nyelv beszél helyettünk. Hallgatásunkat, ha nem akarjuk is, ez a monoton, szöfűzésétől a légvételekig művi, egyeduralomra törő durva nyelv tölti ki. A hazugság szava fészkel némaságunkba. A mindent eszméi alá hajtó hazugság hangja. A hang, mely a kritikátlan beilleszkedést, a szolgaságot mint legfőbb erényt hirdeti. Világában a lator szentté, az ellenség szeretetre méltóvá válik, áldozatával egyenlővé a gyilkos, némává az igazság.

Mindez nagyon is illik a mai időkre.

Minden nagy költő egy-egy hős, akikben az elődök minden lényeges tulajdonsága együtt van. Tenger-mélyi gyöngyházak az utánuk jövőknek, hogy beléjük bújjanak. De a nagy költők fátyolvívői, epigonjai csak törpe utódok. Az igazi költő abból lesz, aki tovább tud lépni. Akiben újra együtt lesz minden abból, ami bármely népből csak költőjében élhet és létezhet. Ahhoz, hogy a költő vállalni merje önmagát, ma is bátorság kell. Álom-nemes a költő. Egész életemben a létezés határainál bolyongtam. Elesetten is, valamire – nem tudom mire – de büszkén.

„legyőznek minket / megaláznak / többítik / büneinket / tipor fölöttünk / „ő” butit / tombol / a galád had”

A költészet és a politika kapcsolatáról sem változott „indulásom” óta a véleményem. A politika igenis örök tárgya kell hogy maradjon a költészetnek. Nem tudnak megingatni a nagy elánnal mondott ellenkező vélemények. Persze, nem direkt módon kell hogy szóljon róla, és nem úgy, ahogy azt a vőfély teszi a lakodalomban. Ami a legfontosabb, azt igyekeztem korán megtanulni, hogy a költő sohasem járt, és sohasem járhatott a hatalom védte benső utakon! A költészet többek közt azért is van, hogy érthetőbbé tegye a dolgokat. Ha kimondja: „Dunának, Oltnak egy a hangja” – ez ott kong a nagy üres fejekben is. S e kis népnek ennél semmi sem lehet (politikai értelemben) hasznosabb, még ha tudjuk is, hogy nem könnyű itt egy-egy sziklányi rögeszmét a politikusok ellentétekkel terhelt agyában szétzúzni. Ebbe még az Ady Endrék is belerokkantak. De inkább rokkanjunk bele, mint hogy olyanok legyünk, mint azok.

Adyhoz hasonlóan, kételyekkel tele, mintha „hitetlenül hinne” Istenben! „...örökszép, de hazug az én imám Hozzád / minden szavában” – írja. Majd: „Nem adtál semmit / s nemléted ha végleg beláttam, / tudom azt is, Uram, nem te versz meg. / Te nemlét ködén túli vátesz. / Miért töröm hát magam utánad örökkön? / ... Hiányodat akarom ma / Ugy tagadva, hogy titkon hinnélek, / lenni híved mégis szeretnék. / Uram, a búcsú végett.

Bennem megvolt eredendően, születésemtől fogva a vágy, hogy valami földöntúli hatalom elé járuljak. Minden hiánynak, minden tökéletlenségnek bámulatos értéke van, mondta az én lelki patrónám valaha. Nemcsak a testet, nemcsak a szellemet, a lelket is ki kell művelni. Ennek útját kerestem, és keresem ma is. Néha már azt hittem, hogy megtaláltam. Csak képzelődtem. Hallucináltam. Mindenesetre annyit tudok, hogy akit hívunk, van. A hit erejében van, a hit nagyságában van megszólítható alanya. Lényekbe foglalva, szívünkben tartja minden kincsét, s ez idő szerint mindabból bennünk, emberekben van legtöbb.

Fiatal éveim egy jelentős idejét egy falusi parókián töltöttem. (A gimnáziumot megszakítva kerültem ebbe a helyzetbe.) Személyes ergasztulumnak, megérdemelt bűnhődésem börtönének tartva e parókiát, a megszabadulásra gondolva várakoztam. Ugyanezt éreztem, amit gimnáziumi éveim alatt az iskolapadban: az időt, mint az önkéntelen, boldog élet elől figyelmemet elvonó fájdalmat. Az időt érzékeltem csak, az elviselhetetlen időt, amit siettetni szerettem volna. Egy pillanatra sem szabadultam a tudatától, hogy van, hogy rámnehezül, s erőmön felül cipelnem

kell. Isten megítélhetetlenül, a gyötrelmem és kín volt akkor. Az idő. Addig

jó, míg nem kezdünk el gondolkodni Istenről. Addig a szívében élünk. Amíg nem kérünk semmit, semmi olyat, ami szükségképpen nem lehet, s nem mérlegeljük azt sem, hogy egyáltalán volna-e kitől kérni. Addig Isten szívében élünk, amíg azoktól kérjük azt, amit szeretnénk, akik közel vannak, akik közt élünk, akiket szeretünk. Mikor térdre roskadunk, mikor Istenhez fordulunk, nem nagyon reménykeltő az már. Azazhogy annyi csak, pusztán reménykeltő. Tekintünk a semmi mélyébe szegeződik, s lélekben hiányát érezve is szenvedni akarunk érte, hogy valamilyen mélyen kielégüljön kereső vágyakozásunk, hogy mégis élünk Isten szívében, annak bizonyítéka, hogy valahogyan sejtjük, Isten szíve az az erkölcsi „űr”, amiben minden értelmét nyeri el minden tettünk, gondolatunk, minden szenvedés és áldozat. És hogy az a „nincs” kellene legyen minden, mindaz a szép, amiben részesülhetünk. Amihez igazíthatnánk életünk minden pillanatát. Amihez hasonlíthatnánk magunkat, s folyamatosan próbálnánk jóvá tenni tévedéseinket. Ez a „nincs” így lesz tehát azért mégis valami fölöttünk lévő hatalom, végteleneket föloldó mosolya. Mert talán nem is annyira mást érez az, aki hisz és Istenre gondol, mint az, aki a földöntúli reménye nélkül Isten hiányát érzi át.

„... magamtól kell lennem valamivé; vagy – ami rajtam kiűt – saját jegyeimbe kell belehalnom.” Nem alkudott meg. Nem állt be a sorba. Vállalta önmagát a költő.

Igen. Vannak, akik csak elmerészkednek e borongó határokig, őket, legyenek bár elismertek, szavaik után azonnal fölismerhetjük. A költészet szemfényvesztő bűvészműtávjához folyamodnak és hazudnak. Megtévesztenek bennünket, de igazából nem tudnak megfelelni annak, hogy huzamosabban és komolyan figyeljünk rájuk. El kellene hallgatniuk, de nem teszik. Persze, nem ringatom magam hamis illúziókban, se emberségemet se költészetemet illetően. A lobogó ifjúság idejéről sincs valami nagy véleményem, de azt tudom, hogy az utat még tiszta szívvel jártuk: egy jobb, egy „jó hazának” véve az irányt. Mintha mesében hittünk volna. Ahogy a bibliai próféta: mesét szöve a kortáraink megvívhatatlan falait egyszerre romjaiba döntő kosszarvkürtökről. Az életünk bensőjévé tett darabka világról, amiről azt hittük: minden, miközben föld felett, a semmiben lebegett. Föllángoltunk, s mire lehiggadtak lelkeink, olyanok lettünk, mint akik valami ütközet nélküli csatából tértek meg. Betegség, alkohol, reménytelenség és a félelem tört meg testben-lélekben, mert e Don Quijote-i küzdelem rémképekkel benépesített terén valóban elvesztettem egyik szememet, perforálódott a gyomrom, s akár a Platon által emlegetett kabócák egyike, én is nyugodtan megfeledkezhettem volna ételről, itálról.

Versre mindig szükség lesz. A költészet valami szabadon hagyott, kicsi, derengő világosság, ahol álmaink látszanak. S még álmodni tudunk, mindig lesz valaki, aki e hiábavalónak látszó, de nagyon is fontos foglalatosságba kezd. Ezt szeretném hinni, tehát ebben hiszek.

Apám bárcája

55 évvel a 2. világháború után

Emléktárgyaim között kutatva jutottam apám kis alumíniumtokos bárcájához, benne a legfontosabb adataival. Annak idején ezzel a kis fémtokkal együtt kaptuk az értesítést, hogy apám 1945. április 1-jén golyó által meghalt Dunaremetén.

Anyám és apai nagyszüleim a hírt megkapva bezárkóztak, és csak sírtak és sírtak, teljesen magukba roskadva. Majd engem Budapesten hagyva leutaztak Dunaremetére, s elhatározták, hogy személyesen is meggyőződnek a történetekről. Néhány nap múlva visszatértek, és engem a térdükre ültetve – mert ekkor még csak hatéves voltam – elmesélték, amit megtudtak (apám testét egyébként a közös sírból kiemeltették, mivel felismerték, s egy külön sírba helyezték).

Apám alakulata a németekkel együtt a Dunán felfelé menekült, mert az oroszok olyan erővel nyomultak előre, hogy feltartóztatásuk már reménytelen volt; apám aztán lemaradt az alakulatától, hogy minél hamarabb a családjával együtt lehessen, nem akart Németország felé menekülni.

Dunaremeténél az oroszok bekerítettek egy német tankot teljes legénységével, közben egyre szorult a község körül a fél gyűrű (a másik fele a gyűrűnek a Duna volt). A németek tudták a sorsukat, és elhatározták, hogy az utolsó lövedékükig ellenállnak és kitartanak. A faluban apámon kívül más civilruhás katonaszökevény is volt, de senki nem állt a németek mellé, hanem döbbenten nézték a haláltusájukat.

Anyám egyszerű lélek volt, úgy gondolta, hogy apám halála után nekem kell minél hamarabb a helyébe lépnem, így már hatévesen munkába fogott, és amíg más gyerekek játszottak, addig én a butább osztálytársaimat korrepetáltam írásból, olvasásból. Apám halálának körülményeibe is teljesen beavatott, s mivel én csak háromszor-négyszer találkozhattam vele a háború miatt, az a kép maradt meg bennem, amit anyám szinte túldramatizálva az agyamba vésett, vagyis az, hogy milyen szörnyű körülmények között végezték ki az apámat. Már féltem az ágyamba menni, mert az álmaimban mindig láttam, ahogy apám tarkóján bemegy a golyó, láttam a lyukat, s a pörkölt hús szagát is hozzáálmodtam.

Az oroszok, amikor a falut végül elfoglalták, nem hitték el, hogy támadásaikat többször is a négy német katona verte vissza, és keresték a „partizánokat”. Apámat is így hurcolták ki attól a családtól, ahol többedmagával rejtőzött. Elkezdtek vele a saját sírját megásatni, majd amikor készen volt, levetkőztették meztelenre, és tarkón lötték a sír szélén. Ez a visszaforduló arc évekig kísértett, nem tudtam ettől a képtől szabadulni. Ma is, ha hasonló arcvonású férfiakkal találkozom, szinte kicsúszik a talaj a lábam alól.

Anyám menetrendszerűen behúzta a szoba sötétítő függönyét, és sírtunk apám kivégzésére emlékezve. Anyámat ez a trauma annyira megviselte, hogy sorozatosan operálták méhdaganattal, ami igazoltan a folyamatos depressziós, szomorú lelkiállapot szülötte.

Apám halála számomra felfoghatatlan volt, és évekig mint gyerek képtelen voltam a Krisztushit-re, bár rendszeresen jártunk templomba. Apám halála elnyomta a keresztrefeszítés minden drámáját, és naponta csak ennek a kivégzésnek a jelenetébe éltem bele magam a sírásától a levetkőztetésen át a fegyverropogásig.

Az emigrációm kezdete előtt elutaztam Dunaremetére elbúcsúzni apám sírjától. Alldogálva ott a kis halomnál, odajött hozzám egy nálam négy-öt évvel idősebb férfi, kopott ruhában, a magyar vidéki ember elhanyagolt öltözkézésben, cigaretta lógott ki a szájából, s éreztem, hogy beszédbe szeretne velem elegyedni. Odamosolyogva megszólítottam, hogy tud-e valamit az itt fekvő halottról. Ekkor elvezetett egy fabódéhoz, ahol a sírásó eszközöket tárolták, és rámutatott a néhány biciklikülső közül az egyikre: „Ezen még annak az embernek, az apjának a vére szárad, aki ott fekszik külön kiemelve a közös sírból, mert a civilek és a német katonák kivégzésekor olyan pánik uralkodott el a faluban, hogy mindenki elbújt, elfutott, elmenekült, csak mi, tízegynéhány éves gyerekek maradtunk ott. Az oroszok irányítása alapján feladatunk volt a hullákat kiszedni a nyitott sírjukból, és egy közös sírba tenni. Mi, gyerekek, ezekkel a bicikligumikkal húztuk a nyakuknál, a lábuknál fogva a halottakat, mert irtóztunk tőlük. A maga apját én húztam onnan az üzlettől ide, a temető közös sírjába az oroszok utasítására. De persze előbb megásatták velünk a közös sírt, hisz legalább 12 halott feküdt az utcán a megásott gödreikben. Az apja teljesen meztelenül feküdt ott, csak a katonapokróca volt még a gödör körül, azt magamhoz vettem, de még akkor valaki elkérte. Ha akarja, vigye el azt a véres gumiabroncsot.” Természetesen én szabadkoztam, hisz tudtam, hogy egy hét múlva már elhagyom a hazámat.

Amint hazatérhettem, mert elévült a hazám elhagyásáért rám rótt büntetés, első utam a határtól ismét apám sírjához vezetett, hisz Dunaremete közel esik Hegyeshalomhoz. Megtaláltam a sírt, ott volt a korhadó fejfa egy szép, terebélyes almafa alatt. Éppen ősz volt, és a nagy rétesalmák maguktól hullottak le, s elöntötték a sír környékét. Ahogy álltam ott, egyszerre csak feltűnt egy gyönyörű kos, és rólam tudomást sem véve a hatalmas szarvával kezdte az almákat szétlapítani, és a szaftos pépet eszegetni. Az almát majszólo kos, a sírt beárnyékoló szépséges almafa valamire választ adott, amit évtizedeken át kerestem, s azt is tudtam, hogy szavakban ezt a választ soha nem fogom tudni megfogalmazni.

Böcs Attila

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Millennium 2000

Budapest

A Magyarországi Unitárius Egyház és a Budapesti Unitárius Egyházközség 2000. május 14-én tartotta, immár hatodik alkalommal, a közös millenniumi rendezvényét a délelőtti istentisztelet keretében. Meghívott vendéglegalkész ez alkalomból **Ferenczy Miklós** kolozsvári esperes-lelkész volt, aki a nagyírű Gy. Szabó Béla grafikusművész örökségének őrzője. Istentisztelet után nyitotta meg a gyülekezeti teremben kiállításra kerülő „La Divina Commedia” (látani színjáték) húsz képből álló metszetsorozatát. Az istentiszteleten és a megnyitó ünnepélyen egyaránt jelen volt a budapesti egyházközség számos tagja és meghívottak egyaránt. A megnyitón közreműködtek még: **Jánky Emese** és **Dorobant Katalin** csellóművészek. A rendezvényt szeretetvendégség követte, amely újabb alkalom volt egymás jobb megismerésére, megértésére. Az alábbiakban közöljük Ferenczy Miklós megnyitóbeszédének szövegét.

Húsz metszet a Világrendszerrel Gy. Szabó Béla budapesti kiállítása elé 2000. május 14.

Sokan szimbólumértéket látnak Gy. Szabó Béla egykori kolozsvári grafikus művész első nagyformátumú fametszetén a „Fáramászó”-n. Nemzetiségi, erdélyi kisebbségi sorsunk küzdelmes voltának, olykor kilátástalanságának jelképét. A fáramászó hiába kapaszkodik felfelé az ágakon – a fa derékba tört, nincs csúcs, ahová feljuthatna, de van egy távolba tekintő kilátás, amit az ember megláthat és másokkal is megláttathat.

Gy. Szabó Béla, az egykor állását vesztett mérnök, **Kós Károly** biztatására „mászott” fára. Világhírű pálya csúcán állt, de nem büszkeségtől telten, hivalkodva, hanem az ember és természet előtti alázattal már-már leborulva. Gy. Szabó Béla biztatásnak, sőt parancsnak vette a nagytekintélyű mester szavait s megkezdte a fáramászást. Mivel azonban még sohasem látott fát metszeni, teljesen a maga elgondolása szerint fogott munkához.

Ő az az alkotó „aki nem csinál semmit, csak dolgozik”, egyre sokrétűbben, gazdagabban bontja ki világát, eszközeinek, megoldásainak finomodása pedig technikai készségének fejlődését mutatja.

Gy. Szabó Béla azonban nem az az ember, aki bármi-

lyen csúcson elidőzzön! „Minden metszettel szeretnék valami újat kipróbálni, valami tökéletesebbet az eddiginél” – vallotta egy beszélgetésében.

Újabb és újabb feladatként tüzi maga elé a természet egyre finomabb egyre tökéletesebb jelenségeinek sokoldalú visszaadását. Mintha a fákkal kezdődött volna. Eleinte voltak az ilyen-olyan alakú fák, aztán jöttek a zsendülő rügyek, fák a szelek ringásában s a napfény szelíd ölelésében.

És jött a hó, de hány formában. Aztán megkezdődik a küzdelem a vízzel. Talán ez a leggyakoribb téma, s a legjobban megoldott probléma Gy. Szabó művészetében. De a víz egyúttal egy másik nagy feladat megoldását is jelentette; a fényt. Metszetein ez a skála a maga teljességében tündöklék; vizeken, partokon, lombokon, köveken, embereken, állatokon.

Gy. Szabó Béla fametszői tevékenységét könyvekben kiadott sorozatokkal kezdte, s ez a törekvése, amely töretlen munkakedvéből, kifogyhatatlan erejéből táplálkozik, s amellyel egy-egy kedvére való témát, témakört ki akar meríteni, nem hagyta el. A természet, az erdélyi, magyarországi, a távol-keleti, nyugati tájak szépségeit végelethetetlen bőségében ábrázoló metszetek sorában elkülöníthetően jelennek meg az olyan sorozatok, mint a „25 fametszet” vagy a „Gyönyörű hónapok”, melyek rendkívül gazdagon megmunkált, nagyméretű metszetek formájában ragyogtatják fel az egyes hónapok szépségeit. Ezek sorából azonban kiemelkedik a legnagyobb-részt 1963–64-ből származó Dante-sorozat, mely 20 lapon méltó illusztrációja a nagy költő művészetének, és méltó hódolat születésének 700. évforduló-

jára, de egyben valóságos összefoglalója Gy. Szabó Béla művészi sajátosságainak, eddig elért eredményeinek. „Már első olvasáskor megejtett az írás, hisz gyakran egyetlen sora is olyan távlatokat nyit meg, hogy illusztrátor legyen a talpán, aki fantáziáját követni tudja. Száz énekből egész világrendszert épít fel, s ezt a tömörséget egy fametsző esetleg mindenkinél jobban megcsodálja. Tüze nem lankad, a huszadik században is lelket hevít” – írja a művész a Divina Commediáról egy valómásában.

A feladat nagyságát csak fokozta, hogy vállálójának nemcsak a dantei világ csodájával kellett versenyre kel-

Gy. Szabó Béla

nie, de a nagy illusztrátorok egész sorával is, Botticellitől Doréig. Tartalmilag a képek legfőbb jellegzetessége, hogy Gy. Szabó nem a leggyakrabban ábrázolt részleteket választotta, hanem azokat a mozzanatokat, amelyek őt különösen megragadták. Hogy a sorozat mégsem tűnik véletlenül kiemelt jelenetek egymásutánjának, az annak köszönhető, hogy a húsz kép végső fokon egy egységes alkotói elgondolás kifejezője, s egyben a dantei mű egységes megjelenítője is. A képek sorát a költő arcképe nyitja meg és zárja be; a művén tépelődő s a nagy alkotást boldogan befejező költőé, a többi metszet egymásutánjából is kitűnik, hogy valamennyi egy nagy, egységes elgondolás része. A Commedia hármastagolásának megfelelően a metszetek a Pokol borzalmait világosan ábrázoló vigasztalan feketeségtől, a Purgatórium szürkében, földi világításban játszódó biztatásain át, a Paradicsom boldog beteljesülést jelentő tündöklő világáig árnyalódnak, s tartalmilag a legszörnyűsegebbtől a legmagasztosabbig ívelnek. Mint egy csodás hármastag hangzat, mely egyszerre fejez ki harmóniát és diszharmóniát, úgy csengnek össze a képek.

A Pokol jeleneteinek reménytelenségét a lapok vigasztalan feketesége sugallja. A szűkösen alkalmazott, töredezett, vékony fehér vonalak plasztikus birodalmában csak Dante és Vergilius alakját övezi fény, hogy környezetüktől elkülönítse őket. Mintha a Liber Misericordiarum rajzos világa jelenne meg előttünk, újra transzcendens méretekre fokozva.

A Purgatórium viszont Gy. Szabó természetábrázoló képeinek a folytatása. Pl. első képe a Várakozás szikláján hegyet, vizet, felhőket, napsugarakat hoz elénk, a művész kedvelt motívumait, s még ott-honosabban érezzük magunkat az olyan lapok előtt, mint amely a költő és a titokzatos hímök, Matilda találkozását jeleníti meg a sziporkázó tündöklő virágokkal tele parton. A Beatricével való találkozás is természeti jelenségek ragyogó környezetében, zsurlok és csillagvirágok s erdei fenyők közt röpködő madárkák között játszódik.

A Paradicsom világába is a végtelen csillagos éjszaka ragyogása visz át bennünket, de itt fokról-fokra megváltozik minden. A Paradicsom a Pokollal ellentétben: a fény birodalma – Danténál is Gy. Szabónál is. Képzőművész számára a dantei műben a legnagyobb nehézséget minden bizonytalansággal ennek a résznek a képszerű ábrázolása jelenti. A szöveg elvontsága, dogmatikus fejtegetéseinek homálya alaposan próbára teszi az alkotó képzelő-, megjelenítő erejét. Gy. Szabó a megoldás titkát, a „fény” ábrázolásában találta meg. Paradicsomi ké-

pei kavargó, szikrázó, villódzó, tündöklő sugaraiból szövődött látomások. Itt derül ki, hogy milyen hasznos is volt a fény problémájának tanulmányozása.

A fény, az egyre fokozódó fényesség ábrázolása, itt szinte az absztrakció lendíti Gy. Szabó művészetét addig az absztrakcióig, amelynek értelme van – az, hogy többet mond a valóságnál, de a valóságot is mondja. Talán ezek a paradicsomi képek a dantei sorozat legjobb darabjai, mert itt a művész páratlan technikai készségének a felhasználásával, képzeletének, ötleteinek olyan bőségét tárja fel, ami megmutatja mire képes az alkotó, a látvány ábrázolásán túl is; megoldásai itt már a zenével érintkeznek, valami hatalmas földöntúli zenét idéznek, mint pl. a „Fény és kereszt” megdöbbentő monumentalitást idéző látomása vagy „Az angyalok kilenc kará”-nak fénycsipkéje, melynek motívumain a népi kézimunka és a bizánci ikonfestészet emlékei derengenek át csodálatos harmóniával.

Fokozza a művek értékét, hogy az egyes képeken a művésznak a szereplők szerkezeti elhelyezésén kívül azok legkülönbözőbb lelkiállapotát is meg kellett jeleníteni, a kétségbeeséstől, szörnyűködéstől, utálattól, az örvendező csodálkozástól át a mindent átélő ember megbékélt boldogságáig.

De kifejezésre jut a sorozatban az is, hogy Dante nagy műve mintegy az irodalom, művészet legfőbb ágainak képviselője is; a Pokol az epika, a Purgatórium a dráma, a Paradicsom a líra, de mondhatjuk az első a szobrászat, a második a festészet, a harmadik a zene.

A fentiek után nem kell mondanunk, hogy Gy. Szabó Béla alkotása e tekintetben is találó visszaadása a nagy műnek.

Részlet a „La Divina Commedia”-ból

Gy. Szabó Béla vallomásaiban így vall önmagáról: „Tiszta környezetben egészségesen dolgozni s egy kicsit embertársainkra is gondolni, hiszen nekik szánjuk munkánkat – ez lenne szerintem a művész igazi boldogsága. Naponta megszívlelem a gyulafehérvári intelmet: minden munkát úgy végezzetek el, hogy esetleg éjjel meghaltok, s az utókor aszerint fog ítélkezni. Enélkül a Dante illusztrálásához hozzá sem fogtam volna. Évszázadokban próbállok gondolkodni, s a szó szoros értelmében gyűlékony munkásságom fölött töprengve felsajog valami: bár ennek csak egy századrésze kibírná az idők könyörtelen és néha igazságtalan rostját.”

Ez a mostani tárlat azt bizonyítja, hogy kibírta és tovább is kibírja az idők rostját.

Kolozsvár, 2000. május 11.

Ferenczy Miklós,
lelkész-esperes

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

„Nagyobb boldogság adni, mint kapni.”

Apostolok Cselekedetei: 20,35

Meghitt ünnepségen vehettünk részt május 7-én, a Nagy Ignác utcai gyülekezet templomában, amelyen egyházközségünk az Anyák napját ünnepelte.

Kászoni József a címben idézett textusra építve beszédében hangoztatta, hogy a hétköznapi anyagi „adok-kapok” örlő malma mellett belső szükségletünk arra gondolni, hogy létezik a feltétlen adás is.

Ki az, aki önzetlenül, viszonzást nem várva ad? E kérdésre a válasz: az Édesanyánk!

A gyermek egész életére kihatással van e feltételek nélküli, szeretetből fakadó adás. Az öntudatára ébredő gyermek élménye az, hogy ő is szeret és képes adni. Az anya felé irányuló szép gesztus az ünnepi – Anyák napi – adás szép példáit láthatuk e napon a templomban. A templom soraiban anyák, nagymamák – az őket köszöntők az Úr asztala előtt: kisgyermek és egykori gyermek, akik immár felnőttek, de gyermeki alázattal *adnak* – verset mondanak, énekelnek, zenélnek, felolvassanak.

Elsőként a hitoktatói csoport gyermekei álltak dobogóra, hogy kalimpáló szívvel, nagy izgalommal elmondják az erre az alkalomra megtanult versüket:

*„Otthonom a templom,
Ajtaján belépve mindig hazaérek,
Ismerősen csendül fülembe az ének
Mintha minden hangja simogatás lenne
Égi Atyám simogat meg benne.”*

(Turmezei E: Otthonom)

Fenti versrészlettel díszített meghívó hívogatta a füzesgyarmati híveket és szimpatizánsokat a 2000. április 2-án tartandó istentiszteletre és az ezt követő ünnepségre.

Béres Barnabás, Bódi Bernadett, Brock Kincső, Pirmáth Gábor, Poór Laura és öccse, Péter.

A felnőttek is méltó módon ünnepeltek: Simó József Wass Albert egyik írásából olvasott fel egy Anyák napi szövegrészt, majd Bardócz András szavalata következett.

Közreműködött az Orpheus Kamarakórus Kalocsay Károly vezetésével, Bach III. Mottettáját nagyszerűen előadva. A kórus tagjai között találhattuk gyülekezetünk felnőtt ifjú leányát: Gáborjáni Orsolyát.

A szép, emelkedett műsort szeretetvendégség követte, ahol az ünnepi hangulat családi beszélgetésben oldódott fel.

A szép, emelkedett műsort szeretetvendégség követte, ahol az ünnepi hangulat családi beszélgetésben oldódott fel.

Magam is édesanya vagyok, ezért hadd szóljak arról, nekem a fenti élményeken kívül mit adott ez az ünnep. Ötöstendő kisfiam korábban nem volt hajlandó kiállni szerepelni. Am ez alkalommal mellém állt az Úr asztala előtt, kezén kesztyűből és madárfiókát játszva köszöntötte madár anyót, ki elégséggel tért vissza a vers szerint, hogy fiókáinak enni adjon.

A fióka-fiú *adott* édesanyjának, e szereplést *adta* ajándékba.

Muszka Ibolya
gyülekezeti hitoktató

Ünnepség Füzesgyarmaton

Az istentiszteletet követően Károlyi Zsigmond gondnok köszöntötte a megjelenteket, ismertette, hogy Balácsi Lászlót 10 éve nevezte ki a püspök úr a Füzesgyarmati Egyházközség lelkészévé. Balácsi Lászlóné 10 éve látja el a kántori tisztséget. A tízéves jubileum alkalmából mindkettőjüket rövid ünnepséggel köszöntöttük.

A gondnok köszöntése után a Nagytiszteletű úr alkalomhoz illő kedves versei hangzottak el. Szénási S.: Lelkész-köszöntő; Wass Albert: Látható az Isten; Reményik S.: Az én lelkipásztorom, A honom; Turmezei E.: Köszönöm a hangot; Ady E.: Köszönöm, köszönöm, köszönöm.

Szabolcska M.: Ünnepek. A versmondások között a Nagytiszteletű asszony és két leánya énekelte a Székely Imát. Egyik hívünk beszédében a szolgálatra felkészülő évekről és a szolgáló évek eredményeiről beszélt az alábbiak szerint.

Huszonöt év jelentős mérföldkő az ember életében. Ilyen mérföldkőhöz érkezett az elmúlt év júliusában a Nagytiszteletű úr és Nagytiszteletű asszony. Ekkor ünnepelték házasságkötésük huszonötödik évfordulóját, amihez most utólag a hívek és magam nevében szívből gratulálunk.

De annak is huszonöt éve, hogy a Nagytiszteletű urat lelkészé szentelték, és megkezdte hivatását, szolgálatát. Azt a szolgálatot, amely gyermekkorából érlelődött benne. Gyermekkori éveinek meghatározó élménye volt az édesapa lángoló egyházszeretete. Eszményképpé vált a gyermekkor, az iskolai és teológiai évek alatt megismert és megszeretett lelkészek példamutató élete. Lebeszélési kísérletek ellenére is a teológiát választotta, mert mindennél erősebb volt a hang, az Örökkévaló hívása. A teológus évek alatt a legnagyobb eszményképe Gellérd Imre lelkész volt, felkészültségével, emberi nagyságával, tartásával.

A példamutató egyéniségek mellett voltak olyanok is, kiknek magatartás figyelmeztető volt, hogy nem szabad a szolgálatot felelőtlenül lelkiismeretlenül vállalni.

A hatalmasságokat szolgáló hivatalnokok már a teológus évek alatt sem nézték jó szemmel a megalkuvást, helyezkedést nem ismerő egyéniséget, ami tovább fokozódott a lelkesége ideje alatt.

A teológus évek alatt ismerte meg a kántorképzőt végző leendő feleségét, akivel már házastársként mentek szolgálati helyükre. Tizenkét évig szolgáltak Szentháromságban, ahová azóta is visszajárnak. Itt született három gyermekük.

A szolgálatteljesítést nem ismerő egyénisége és a lelkes szolgálat moráljának mindig magasra állított mércéje az akkori otthoni viszonyokat nem viselte el. 1986. évben kiváncsított a papi kötelességekkel.

Nehézségekkel teli három év után a lelkes család elhagyta a Nyárádmentét, 1989. év végén érkeztek meg Budapestre.

Isten gondoskodó szeretete soha nem hagyta el a lelkes családot, mindig voltak segíteni tudó, áldozatos szívű emberek, akik a keserű percek megédésítették.

Néhány nap múlva 10 éve annak, hogy az akkori püspök úr Balácsi Lászlót kinevezte egyházközségünk lelkészévé. Ugyanezen időponttól Balácsi Lászlóné Nagytiszteletű asszony a kántori tisztséget tölti be.

Az évek során sok nehézséggel kellett szembenézni. Idegen volt számukra, hogy a község lakosainak csak kisebb hányada istenfélő és vallásos, a nagyobb része ateista gondolkodású. Tudvalévő, hogy Európa harmadik legvallásosabb népe Erdélyben él. A mi községünkre, de az egész Alföldre ennek az ellenkezője mondható el. Száz kilométeres körzetben az egyetlen Unitárius Egyház vagyunk e nagy kálvinista vidéken.

Lelkészi és családja fáradtságot nem ismerve végezte munkáját. Munkája nem csak a hívek lelki gondozása volt. Az elhanyagolt állapotban lévő templom és környéke sok munkát adott. A töretlen hittel végzett szolgáló élet eredményes volt.

Ha visszatekintünk az elmúlt tíz évre, sikereiben gazdag, eredményes munkának lehetünk tanúi. Az egykor haldokló gyülekezet ma a magyarországi unitáriusok legéletképebb, legtevékenyebb egyházközsége.

Az istentiszteleteken rendszeresen résztvevő, az egyházaért áldozatot vállaló közösség vagyunk. Ünnepeinken, nagyrendezvényeinken megtelnek a padsorok zsúfolásig. Nemcsak unitáriusok, sok más vallású szimpatizáns látogatja istentiszteleteinket, rendezvényeinket. A résztvevők mindig áhitattal hallgatják az idézetekkel, versekkel gazdagított gyönyörű gondolatokat. Maradandó élményt nyújtanak az egyéb alkalmak, a nagyünnepek, az anyák napi, a halottak napi megemlékezések, de mindenekelőtt legbensőségesebb a Szenteste megünneplése.

Tisztelettel és kegyelettel őrizzük őseink és hőseink emlékét. Nagyszabású ünnepséggel emlékeztünk egyházunk alakulásának és templomunk építésének 90. évfordulójára. A második világháborúban elesettek nevét emléktábla őrzi.

A Nagytiszteletű úr házasságát bizonyítja március 15-e színvonalas megünneplése, a templomunkban lévő címerrel díszített nemzetiszínű zászló beszerzése. Államalapításunk és az Unitárius Egyház megalapításának évfordulóját, valamint az aradi vértanúk emlékét a templomkertben emlékmű őríti meg. A munkák indíttatása, tervezése szervezőkészségének eredménye.

Tevékeny élete során a pihenést nem ismeri, ismét maradandó alkotásokat tervez. Egyházunknál szolgált lelkészek nevének megörökítése, unitárius címerrel díszített zászló beszerzése, harmadik emlékmű felállítása szerepel tervei között.

A füzessgyarmati gyermekek hitoktatásán kívül, tőlünk távol élő unitárius ifjak konfirmációra felkészítését is szervezi.

Erdély gyönyörű tájainak megismerésére és testvéregyházi kapcsolat létesítésére többször szervezett kirándulást.

Röviden szeretnék említést tenni még a nyomtatásban megjelent és a médiákban közvetített beszédeiről. A „Lelkesek antológiája” című 1999. év végén kiadott kötetben jelent meg „Az Isten-kereső lánya” című írás. Csodálatos gondolatokat tartalmaz a „Vallomás magunkról”, szintén a múlt évben megjelent kötetben „Szent, szent, szent a seregek Ura” című írás. Kétszer a Kossuth Rádió, egyszer a Duna TV közvetített istentiszteletet. Április 16-án ismét a Kossuth Rádió közvetítette a virágvasárnapi istentiszteletet.

A közvetítéseknek nagy visszhangja volt. Sok gratuláció és köszönet érkezett levélben és telefonon. Többen kértek a hangszalagra felvett beszédekből.

Nagyfokú munkabírási bizonyítéka, hogy a lelkes szolgálaton kívül már több éve a darvasi iskolában, a múlt év óta a bélmegyeri iskolában angol nyelvet oktat. Ezen felül Füzessgyarmaton is ad nyelvórákat.

Az általam elmondottak tudom, hogy hiányosak, még tovább lehetne sorolni a hivatástudatból fűtött szolgáló élet eredményeit, örömeit. Köszönetet mondok a Nagytiszteletű úrnak a hívek és magam nevében a léleképítő, magasra szárnyaló gondolatokért, az átéléssel elmondott költeményekért, a gyönyörű szólóéneklésért, a nívós ünnepségek megszervezéséért és minden egyházunkat szolgáló munkáért.

Köszönjük a Nagytiszteletű asszony magas színvonalú éneklését és zenei kíséretét, ami nagyban emeli az istentiszteletek, rendezvények színvonalát.

És végül köszönjük, Noémi, Zita és Alpár sok-sok munkáját.

A mindenható Isten áldó szeretete kísérje és segítse további munkájában, szeretett kedves családjával együtt. Álmai, vágyai mind valósuljanak meg. További életútja tüske nélküli rózsával legyen kirakva.

Férjével együtt jelen volt az ünnepségen a szintén lókodi születésű, mélyen vallásos Silye Lídia, aki a régi ismeretség alapján, a szülőföld üzeneteként üdvözölte és köszöntötte a Nagytiszteletű urat, és elmondta Ady Endre: „Az Úr érkezése” című költeményét.

Egy hívünk a lelkeszi szolgálat jelvényét, egy palástot (a hívek és szimpatizánsok ajándékát) adott át a Nagytiszteletű úrnak, aki áhitattal megcsókolta azt, mielőtt átvette.

A Nagytiszteletű úr meghatottsággal küzdve köszöntötte a zsúfolásig megtelt templom minden résztvevőjét. Köszöntötte a helyből és vidékről érkező barátokat, szimpatizánsokat, közeli és távoli érkező unitáriusokat. Megköszönte az ajándékot és az ünnepség megszervezését.

Néhány mondattal még kiegészítette a szolgáló-élet örömeit, nehézségeit. Ismertette, hogy tíz év alatt közel 200 temetési, 40 kereszteleési, 6 esküvői szertartás volt.

Végezetül Dsida Jenő: „Tekintet nélkül” című költeményét mondta el. Idézet a versből: „*Krisztusnak és Pilátusnak / farizeusoknak és vámosoknak / Zsidóknak és rómaiaknak / egyformán szolgálni / nem lehet.*”

Ünnepzárásként a 199. zsoltárt és a Székely Himnusz énekelték a jelenlévők.

A templomból kijövet, az imateremben agapé várta az ünnepség résztvevőit.

Egy résztvevő

BRASSAI-HÉT

Kolozsvár

Ha május, akkor Kolozsváron Brassai hét, a Brassai Sámuelről elnevezett iskola ünnepi hete. Az idén május 8–14. között tartották.

Honnan ez a hagyomány és milyen a műsora?

1948-ban az iskolák államosítása következtében megszűnt Kolozsvár egyik legjelesebb iskolája, az Unitárius Kollégium. Mikó Imre író és politikus volt az, aki az iskola alapításának 400 éves jubileumára javasolta, hogy a tanintézet vegye fel Brassai Sámuel nevét. A névadás sikerült, akkor a hatóságokkal engedélyeztetni kellett, de az intézmény csak 5 évig használhatta ezt, 1963-ban visszavonták azzal az indoklással, hogy Brassai apja pap volt, és papgyerek neve nem fémjelezhet egy iskolát (!)

1965-től Szöllősi Ferenc lett az igazgató. Öt éven át makacsul kérvényezett és fellebbezett mindenféle fórumhoz, hogy visszaszerezze az iskola nevét. Ezt 1970-re sikerül, és azóta ismét Brassai Sámuel a Liceum névadója.

Szöllősi Ferenc az, aki a Brassai heteket is beindítja.

A rendezvénysorozatot rendszerint hétfőn, az iskola előcsarnokában lévő Brassai szobor és a Házsongárdi temetőben lévő sír és emlékmű megkoszorúzásával kezdődik. Kulturális, tudományos vetélkedők, versenyek, kiállítások és előadások sorjázna a hét minden napján. Az ünnepi rendezvény torockói kirándulással zárul. Az iskola tanári kara, a diákság és a vendégek Torockószentgyörgyön megkoszorúzzák Brassai szülőházát, és istentiszteleten vesznek részt. A Berde cipő emlékét idézve (hajdan a Kollégium szegény sorsú tanulóit naponta egy cipővel segí-

Az iskola előcsarnokában lévő Brassai-szobor

tette az iskola) szokás a kirándulásra fahéjas kalácsot is készíteni. Ezt a kirándulást rendező tanár kérésére, szamosfalvi szülők szokták sütni sütökecumban. A kirándulókkal teli autóbust belengi a frissen sült kalács illata, ünnepi hangulatot árasztva. Brassai életéről és munkásságáról szóló vetélkedőt az idei Brassai héten Páll Ferenc, az iskola fiatal történelem tanára rendezte, millenniumi vetélkedőt Vekov Károly tanár szervezte.

Kimagasló eseménye volt az idei Brassai hétnek az unitárius osztályok „Csongor és Tünde” előadása. Tünde szerepét Kassai Réka, Csongor Rácz Norbert XII. osztályos tanulók alakították nagy sikerrel. A darabot Molnos Sára tanárnő tanította be. Solymossi Zolt IV. éves unitárius teológushallgató rendezte, menedzselte, ügyintézte egy személyben. Zolt a közösségért végzett lelkes munkáját még középiskolás korából ismerem. 1993 őszén-telén egyike volt azoknak, akik a torockói Tóbiás Ház építésénél részt vettek a kalákás hét-

végeken. A Brassai-hét ünnepélyességét az iskolába belépő látogató nemcsak az előcsarnokban megkoszorúzott Brassai és Berde szobrokról érzi meg, hanem a lépcsőforduló vitrinjeiben kiállított tárgyakról is.

Erdély legkisebb egyháza, Kolozsvár egyik leg-rangosabb tanintézetét hozta létre, jeles személyiségeket nevelve Erdély társadalmi életének és a magyar kultúrájának.

A mindenkori Brassai-hetek és ezek rendezői, lelkes tanárok és diákok, akik az unitárius iskola leg-szebb hagyományait ápolják.

Hantz Lám Irén

HÍREK

A húsvéti ünnepkör a beregi unitárius szórványban hétnapos volt. Virágvasárnapkal kezdődött és húsvét vasárnapján fejeződött be. A hívek nagypénteken és húsvétkor vehettek úrvacsorát.

Nagypénteken szép számmal jelentek meg az új gyülekezeti teremben, hogy meghallgassák **Nyitrai Levente** lelkész úr előadásában a kolozsvári passiót.

Külön színfolt volt az unitárius hittanosok megjelenése, akik szépen szerepeltek a karácsonyi betlehemes játékokban is.

* * *

Böcs Attila, a beregi unitárius szórvány univerzalista presbitere a megyeszékhelyen, Nyíregyházán a területi bábgyűjtéssel egy előadásorozatot indított még tavaly, a tíznapos tiszántúli bábvezető-képzés keretében, ahol műsorkészítő, rendező és előadó is volt egy személyben.

A nagy magyar költők – Vörösmarty, Kölcsey, Petőfi – verseit zeneszerzők – Liszt, Egressy Béni – műveinek felhasználásával vitték színre.

Idén Ady-Bartók párosításban készülnek egy Bartók-élműsorra. Presbiter atyámfia külön foglalkozik Bartók és Grieg munkásságával.

* * *

2000. május 17–18. napjain „A vallások szerepe Magyarországon európai integrációjában” címen **Várszegi Asztrik** pannonthalmi főapát kezdeményezésére konferenciát rendeztek Budapesten a hazai történelmi egyházak (köztük az Unitárius Egyház is).

A konferencia fővédnöke **Martonyi János** külügyminiszter volt. A rendezvényen részt vett **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző és **dr. Sztankóczy Zoltán**.

* * *

A szabadon választott, rendszerváltoztató parlament megalakulásának 10. évfordulója jó alkalmat teremt arra, hogy a nemzet boldogulásáért felelősséget érző, határainkon belül és kívül élő honfitársak áttekinthessék az ezredforduló kihívásaira adandó válaszokat. Ezért döntött úgy a kormány, hogy „A magyarság lehetőségei a világban az ezredfordulón” címmel 2000. május 19–20-án, a nyugati diaszpóra és a Kárpát-medence közösségei jeles személyiségeinek részvételével megrendezi a **IV. Magyarország 2000** tanácskozást.

A rendezvényen egyházunkat **dr. Murvay Sámuel** főgondnok képviselte, aki részt vett a szekciók munkájában is.

Kertész Imre átvette a Herder-díjat

Kertész Imre magyar író május 3-án a bécsi egyetem dísztermében átvette a Herder-díjat.

Dr. Reinhard Lauer göttingeni professzor, a díj kuratóriumának tagja Kertész Imre munkásságát méltató beszédében úgy fogalmazott, hogy „(az író) irodalmi élettémája Auschwitz és az egyéni identitás problémája. Fáradhatatlan kíváncsisággal kutatja, hogy vajon a totalitarizmus körülményei között lehetséges-e saját egyéni sors, s e kérdéssel foglalkozik a nyelvvel remekül bíró, innovatív elbeszélőként és precízen gondolkodó esszéistaként.”

A német professzor kifejtette: a Herder-díjat egykor tagadhatatlanul politikai megfontolások alapján ítélték oda közép- és kelet-európai alkotóknak, tudósoknak. Ez az idő már rég elmúlt, ennek ellenére az ideit kitüntetetteknek is érzékelhető a totalitarizmussal és az önkényuralommal szembeni különös érzékenység.

A díjazottak nevében Kertész Imre mondott köszönetet. Mint elmondta: Európa keleti felén, ahol megszállás alatt, ideológiai kényszerzubbonyban éltek az emberek, a művészet mindig a lázadás, a tiltakozás terepe volt. Most azonban Európa két része nem csupán közeledik, hanem egyesülni is fog. Ez egyben azzal is jár, hogy a művészeknek jól emészthető műveket kell alkotni tömegfogyasztásra. Kertész Imre rámutatott azonban arra, hogy ő maga nem tartozik azok közé, akik a globalizáció és a világ más fejleményei között féltik a művészetet, mert az emberekből nem lehet kiirtani a szépség és a minőség iránti vágyat.

Magyar újságírók előtt Kertész Imre kifejtette: a díj azért is megtiszteltetés, mert a magyar kultúrának is szól. Úgy vélte, a Nyugat nem érti valójában, mi volt Kelet-Európában a szocializmus 40 éve alatt, ahogyan a térségben élők maguk sem értik egészen.

A díjhoz szeretettel gratulálunk!

Kertész Imre az unitárius egyház szertartása szerint kötött házasságot 1996. április 14-én.

Konfirmációk

2000. június 4-én, vasárnap konfirmációs istentisztelet volt a pestszentlőrinci templomunkban, **Rázmány Csaba** lelkész szolgálatával.

* * *

2000. június 18-án, vasárnap de. 11 órakor kezdődő istentiszteleten konfirmálnak a Budapesti Unitárius Egyházközség gyermekei, **Kászoni József** lelkész vezetésével, a Nagy Ignác utcai templomban.